

Sosiaalialan TKI-toimijoiden kvarttikvalifikaatiot

Leena Viinamäki, YTT, yliopettaja, sosiaaliala, Lapin ammattikorkeakoulu

Erkki Saari, HTM, YTT, sosiaalialan TKI-lehtori, Laurea ammattikorkeakoulu

Asiasanat: kompetenssi, kvalifikaatio, sosiaaliala, TKI-toiminta

Johdanto

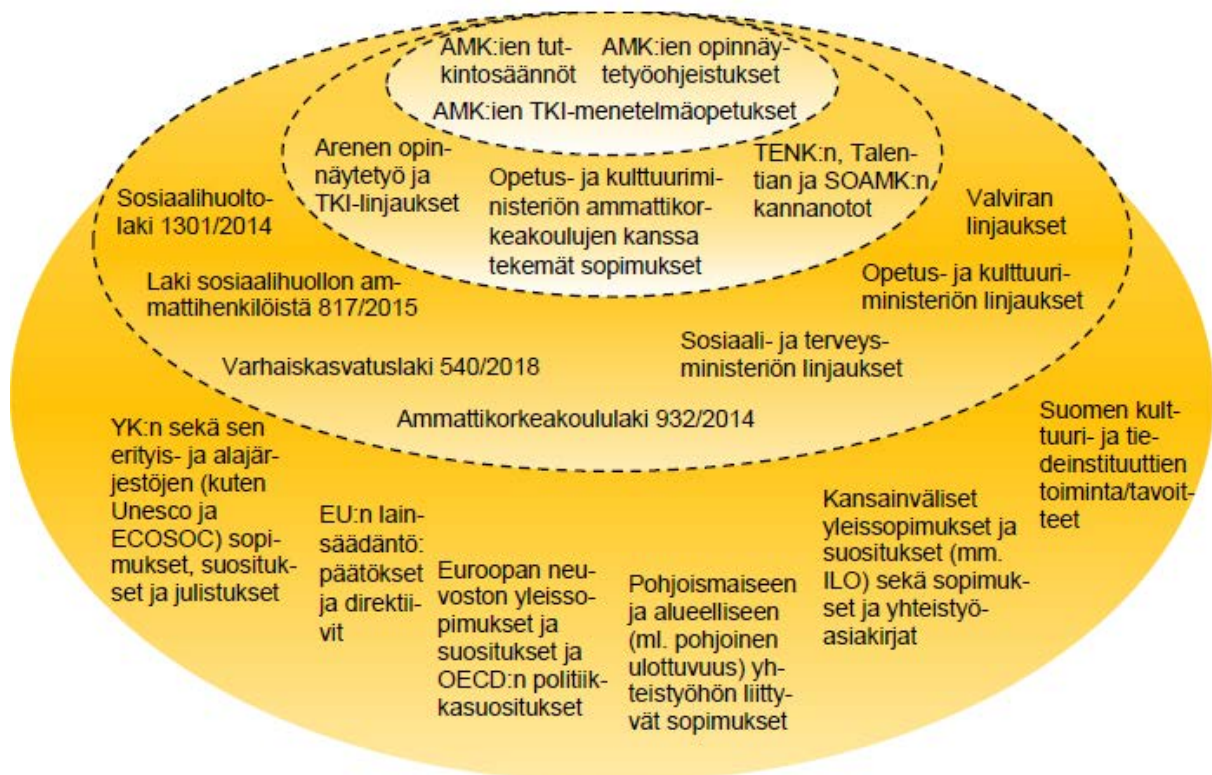
Pohdimme tässä artikkelissa sosiaalialan, erityisesti sosionomi (AMK & ylempi AMK) -tutkintoihin¹ johtavan, koulutuksen näkökulmasta ammattikorkeakouluissa toteutettavan TKI-toiminnan reunaehtoja, joiden tulee mahdollistaa muun muassa se, että opiskelijat voivat olla mukana TKI-toiminnassa opintojaksojaan suorittavina TKI-toimijoina. Sosiaalialan TKI-toiminnan reunaehdot jaamme kolmeen laajaan toimialalähtöiseen osaan: 1) sosiaalialalla toimivien ammattilaisten ja vapaaehtoistyötä tekevien työtoimintaa² sekä toimialaa kehittävää TKI-toimintaa koskevat eettiset vaatimukset, 2) rakenteelliset puitteet, kuten sosiaalialaa ja ammattikorkeakoulujen toimintaa määrittävät lainsäädännöt, strategiset linjaukset ja ohjeistukset ja 3) sosiaalialan TKI-toimintaan osallistuvien ammattikorkeakoulujen henkilöstön ja opiskelijoiden sekä työelämää edustavien yhteistyökumppaneiden henkilöstön kvalifikaatiot. Esimerkiksi sosiaalialaa toimialana määrittävä lainsäädäntö määrittää myös sosiaalialan TKI-toiminnan puitteita siitä riippumatta, onko työelämää edustava yhteistyökumppani julkisen, kolmannen vai yksityisen sektorin sosiaalipalveluja tuottava organisaatio (esim. Koskiahon 2008; Andersenin 2012; Wohlfahrtspluralismus [Welfare Mix] n.d.).

¹ Selkeyden vuoksi kirjoitamme, että tarkastelemme sosionomi (AMK & ylempi AMK) -tutkintoja, mutta tarkastelumme pätevät myös geronomi (AMK & ylempi AMK)- ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK & ylempi AMK) -tutkintoihin.

² Ks. Engeström 1995; Engeström 2004, 7-14; Saari 2009, 54–75.

Sosiaalialan TKI-toiminnan rakenteelliset reunaehdot

Erityisesti sosiaalialaa ja sillä toimivien ammattilaisten ja vapaaehtoistyötä tekevien työtoimintaa sekä toimialaa kehittävää TKI-toimintaa koskeva ihmisarvon kunnioittamisen eettinen vaatimus luo myös ammattikorkeakoulujen toteuttaman sosiaalialan TKI-toiminnan keskeisen lähtökohdan ja reunaehdon, joka vaikuttaa siihen, miten alaa kehittävää TKI-toimintaa voidaan toteuttaa. Sosiaalialan TKI-toiminnan rakenteelliset reunaehdot ulottuvat globaalilta ja valtakunnalliselta tasolta (esim. velvollisuus noudattaa kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia ja muuta kansallista lainsäädäntöä) opiskelijakohtaiselle opintojaksojen suorittamisen tasolle. Ammattikorkeakoulujen TKI-toimintaan osallistuvia intressitahoja edustavien *ammattikorkeakoulujen henkilöstön ja opiskelijoiden sekä työelämän edustajien* kvalifikaatioiden sosiaalialan TKI-toiminnalle asettamat reunaehdot heijastavat sosiaalialalla toimialana ja sen kehittämiseen pyrkivässä TKI-toiminnassa tärkeiksi nähtyjä, ajan etenemisen myötä muuttuvia sosiaalialaspesifejä kvalifikaatiotarpeita. Näihin sosiaalialan TKI-toimintaa määrittäviin kvalifikaatioihin katsomme tällä hetkellä ja lähitulevaisuudessa kuuluvan *sosiaalialan ilmiöperustaiset kvalifikaatiot, tutkimusmenetelmäkvalifikaatiot, työmenetelmäkvalifikaatiot ja verkostokvalifikaatiot.* (Hankkeet ja säädösvalmistelu n.d.b; Kuvio 1)

Kuvio 1. Sosiaalialan TKI-toiminnan rakenteelliset reunaehdot.

Globaalilla/kansainvälisellä tasolla ammattikorkeakoulujen sosiaalialan TKI-toiminnan reunaehdot määrittävät etenkin sosiaali- ja terveys- sekä opetus- ja kulttuuriministeriöiden kansainvälisen yhteistyön kannalta keskeiset sopimukset, suositukset ja julistukset, joita Suomi on sitoutunut toteuttamaan. Niitä ovat 1) YK:n sekä sen erityis- ja alajärjestöjen (esim. Unesco ja ECOSOC) sopimukset, suositukset ja julistukset, 2) EU:n lainsäädäntö (päätökset ja direktiivit), 3) Euroopan neuvoston yleissopimukset ja suositukset, 4) pohjoismaiseen ja alueelliseen yhteistyöhön (ml. pohjoinen ulottuvuus) liittyvät sopimukset, 5) kansainväliset yleissopimukset ja suositukset (mm. ILO) sekä sopimukset ja yhteistyöasiakirjat ja 6) Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituuttien toiminnalle määritellyt tavoitteet. Missä määrin ne vaikuttavat ammattikorkeakoulujen TKI-toimintaan, vaihtelee riippuen muun muassa siitä, millaisiin EU- ja kansainvälisiin linjauksiin Suomi kulloinkin sitoutuu, millaista hallitusohjelmaa maan kulloinenkin hallitus toteuttaa ja millaisia linjauksia ministeriöt edellä mainittujen pohjalta tekevät. (Kansainväliset asiat n.d.; Kansainvälinen yhteistyö n.d.) Niiden vaikutuksen voi nähdä esimerkiksi siinä, millä tavalla ammattikorkeakoulut mainitsevat kansainvälisyyden TKI-toimintaa kuvaessaan. Esimerkiksi Lapin ammattikorkeakoulun monialaisen, laajuudeltaan maamme ammattikorkeakoulujen kärkeen kuuluvan ja tiiviisti opetukseen kytketyn TKI-toiminnan tämän hetken fokuksiin kuuluvan Aktinen olosuhde- ja rajaosaaminen -fokuksen esittelyssä todetaan, että ”*ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan kehittämistä ja kärkeä asemoidaan pohjoiseen sijaintiin liittyviin erityisiin olosuhteisiin ja raja-alueiden yhteistyöhön*” (Yhteistyö rikastuttaa n.d.) Vastaavasti Laurea-ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan yleisessä esittelyssä todetaan, että siihen mukaan tuleva kumppani pääsee Laurean opiskelijoiden innovatiivisten ideoiden ja monialaisista asiantuntijoista koostuvan henkilöstön osaamisen lisäksi ”*mukaan monipuoliseen yhteistyöverkostoomme, johon kuuluu sekä kansallisia että kansainvälisiä yrityksiä, julkisorganisaatioita, kolmannen sektorin toimijoita, työ- ja elinkeinoelämän järjestöjä sekä kumppanikorkeakouluja*” (TKI-toiminta Laureassa ... n.d.).

Valtakunnallisella tasolla ammattikorkeakoulujen sosiaalialan TKI-toiminnan reunaehdot määrittävät ensinnäkin sosiaalialaa ja sillä toimivien ammattialaisten ja vapaaehtoistyöntekijöiden työtoimintaa säätelevä lainsäädäntö. Keskeisiä niistä ovat muun muassa Sosiaalihuoltolaki (1301/2014), Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015), Varhaiskasvatustilaki (540/2018), Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) sekä niiden perusteella säädetyt asetukset. Toiseksi ammattikorkeakoulujen sosiaalialan TKI-toiminnan reunaehdot määrittävät valtakunnallisella tasolla ammattikorkeakoulujen koko toimintaa ja siten myös niiden TKI-toimintaa säätelevä lainsäädäntö. Ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan

kannalta keskeisimpiä ovat Ammattikorkeakoululaki (932/2014) ja Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista (1129/2014), EU yleinen tietosuojasetus 2018³ sekä Asetus tutkimuseettisesta neuvottelukunnasta (1347/1991). Sosiaalialan TKI-toiminnan kannalta mainittakoon edellä mainitun lainsäädännön lisäksi Henkilötietolaki (523/1999), Valtioneuvoston asetukset hyvinvoinnin ja terveyden kärkihankkeille vuosina 2016–2018 myönnettävistä valtionavustuksista (583/2016) sekä Valtioneuvoston asetus valtionavustuksista yleishyödyllisille yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen (1552/2016). Kolmanneksi ammattikorkeakoulujen sosiaalialan TKI-toiminnan reunaehdot määrittävät valtakunnallisella tasolla eri ministeriöiden⁴ ja niiden alaisina toimivien virastojen ja laitosten⁵ sosiaalialaan ja sen henkilöstön perus- ja täydennyskoulukseen sekä alaa koskevaan tutkimiseen, kehittämiseen ja innovoimiseen vaikuttavat linjaukset, päätökset ja määräykset. Keskeisiä niistä ovat muun muassa sosiaalihuollon ammattihenkilöiden pätevyyttä koskevat linjaukset ja päätökset sekä sosiaalipalvelujen kehittämiseen pyrkiville hankkeille myönnettävää rahoitusta koskevat päätökset. Neljänneksi ammattikorkeakoulujen sosiaalialan TKI-toiminnan reunaehdot määrittävät valtakunnallisella tasolla Arenen ammattikorkeakoulujen opetusta, niissä tehtäviä opinnäytetöitä sekä niiden tekemää TKI-toimintaa koskevat linjaukset ja Tutkimuseettisen neuvottelukunnan tutkimustoimintaa koskevat eettiset ohjeistot. Keskeisiä niistä ovat muun muassa Arenen vuonna 2017 julkaisemaansa TKI-RAKE-selvitykseen kirjaamat suositukset (Innovaatioita, kehittämistoimintaa ja ... 2017, 5) ja TENK:n vuonna 2012 julkistama HTK-ohje (Hyvä tieteellinen käytäntö ... 2012).

Alueellisella ja oppilaitostasolla ammattikorkeakoulujen sosiaalialan TKI-toiminnan reunaehdot määrittävät kunkin ammattikorkeakoulun toiminnalle asetetut tavoitteet, joista ne sopivat ammattikorkeakoululain (932/2014) 42 §:n 1 momentin nojalla opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa käymissään neuvotteluissa. Näiden neuvottelujen pohjalta tehtävissä sopimuksissa kullekin ammattikorkeakoululle asetetut tavoitteet johdetaan kulloisenkin hallituksen hallitusohjelmasta ja toimintasuunnitelmasta sekä muista eduskunnan ja valtioneuvoston korkeakouluille asettamista strategisista tavoitteista. Kuhunkin sopimukseen kirjatut korkeakoululaitoksen yhteiset tavoitteet ja korkeakoulukohtaiset toimenpiteet sekä korkeakoulun tehtävä, profiili ja vahvuusalat, tutkintotavoitteet, rahoitus ja se, miten korkeakoulu raportoi tavoitteidensa ja stra-

3 The EU general data protection regulation (GDPR) (679/2016).

4 Sosiaali- ja terveysministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö.

5 Valvira ja Opetushallitus.

tegiänsä toteuttamiseksi sovittujen keskeisten toimenpiteiden toteutumisesta opetus- ja kulttuuriministeriölle, suuntaavat sitä, mihin painottuen ammattikorkeakoulut toteuttavat opetus-, aluevaikuttamis- ja TKI-tehtäviään. (ks. Ammattikorkeakoulujen sopimukset n.d; Opetus- ja kulttuuriministeriön ... 2016a; Opetus- ja kulttuuriministeriön ... 2016b.)

Opiskelijatasolla ammattikorkeakoulujen sosiaalialan TKI-toiminnan reunaehtoja määrittää opiskelijoiden TKI-osaaminen, joka on ensinnäkin sen mukaista, mitä koulutusohjelmia ja niiden opetussuunnitelmiin kuuluvia opintojaksoja he voivat kussakin ammattikorkeakoulussa suorittaa. Toiseksi se on sen mukaista, mitkä sisältö- ja tasovaatimukset opiskelijoiden edellytetään saavuttavan, kun heidän todetaan suorittaneen niin yksittäisen kuin kaikki tutkintoonsa kuuluvat opintojaksot ammattikorkeakoulun tutkintosäännön mukaisella tavalla. Kolmanneksi se on sen mukaista, millaista osaamista heidän edellytetään hankkivan ja osoittavan etenkin TKI-menettelmien oppimista varten suunniteltuja opintoja (ml. opinnäytetyön tekeminen) suorittaessaan. Neljänneksi se on sen mukaista, mikä on kunkin opiskelijan henkilökohtainen TKI-osaaminen hänen osallistuessaan TKI-toimintaan, sillä siinä voi olla vaihtelua muun muassa opiskelijoiden henkilökohtaisten ominaisuuksien ja mielenkiinnon kohteiden vuoksi. Siksi pelkästään heidän opintojensa vaihe ei määritä heidän TKI-osaamistaan, vaikka se pitääkin huomioida, koska lähtökohtaisesti ja riippumatta siitä, mitä oppimiskäsitystä soveltaen oppimista tarkastellaan, heidän TKI-osaamistaan voidaan pitää sitä parempaa mitä pidemmälle heidän opintonsa ovat edenneet (ks. Hinkka ym. 2009; Hanhinen 2010; Helminen 2014).

Sosiaalialan TKI-toiminnassa huomioitava lainsäädäntö

Sosiaalialan TKI-toiminnan toteuttamisessa pitää huomioida, että ammattikorkeakoulujen tulee kytkeä sen samoin kuin muunkin TKI-toiminnan toteuttaminen muihin niille säädettyjen tehtävien hoitamiseen siten, kuin Ammattikorkeakoululaki (932/2014) edellyttää niiden tekevän. Tästä velvoitteesta säädetään lain 4 §:n 2 momentissa, jonka mukaan ”*Ammattikorkeakoulun tehtävänä on lisäksi harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä edistävää ja alueen elinkeinorakennetta uudistavaa soveltavaa tutkimustoimintaa, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa sekä taiteellista toimintaa. Tehtäviään hoitaessaan ammattikorkeakoulun tulee edistää elinikäistä oppimista.*” TKI-toiminnan kytkemisessä opetukseen ammattikorkeakoulujen tulee huomioida, että niiden tulee pyrkiä kytkemään se myös opiskelijoiden opintoihin. Tällöin on tärkeää huomioida, mitä Valtioneuvoston asetuksessa ammattikorkeakouluista (1129/2014) säädetään AMK- ja ylempi AMK-tutkintoihin johtavien

opintojen oppimistavoitteista. Asetuksen 4 §:n mukaan ”Ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen tavoitteena on, että tutkinnon suorittaneella on: 1) laaja-alaiset käytännölliset perustiedot ja -taidot sekä teoreettiset perusteet toimia työelämässä oman alansa asiantuntija-tehtävissä, 2) valmiudet seurata ja edistää oman ammattialansa kehittymistä, 3) edellytykset oman ammattitaidon kehittämiseen ja elinikäiseen oppimiseen, 4) riittävä viestintä- ja kieli-taito oman alansa tehtäviin sekä kansainväliseen toimintaan ja yhteistyöhön.” Asetuksen 5 §:n mukaan ”Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen tavoitteena on, että tutkinnon suorittaneella on: 1) laajat ja syvälliset tiedot sekä tarvittavat teoreettiset tiedot toimia työelämän kehittäjänä vaativissa asiantuntija- ja johtamistehtävissä, 2) syvällinen kuva omasta ammattialasta, sen asemasta työelämässä ja yhteiskunnallisesta merkityksestä sekä valmiudet seurata ja eritellä alan tutkimustiedon ja ammattikäytännön kehitystä, 3) valmiudet elinikäiseen oppimiseen ja jatkuvaan oman ammattitaidon kehittämiseen, 4) hyvä viestintä- ja kieli-taito oman alansa tehtäviin sekä kansainväliseen toimintaan ja yhteistyöhön.”

Sosiaalialan TKI-toiminnan toteuttamisessa pitää huomioida ammattikorkeakoulujen toimintaa sääntelevän lainsäädännön lisäksi sosiaalialan työtoimintaa säätelevä lainsäädäntö, jonka perustan luo Suomen perustuslaki (731/1999) ja etenkin sen 19 §. Tässä, Suomessa laillisesti oleskelevien oikeudesta sosiaaliturvaan säätävässä pykälässä todetaan, että

”Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

Lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairau-den, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella.

Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokai-selle riittävät sosiaali- ja terveystalvet ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mah-dollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä.”

Sitä, mitä muista laeissa kuin perustuslaista löytyviä sosiaalialan työtoimintaa sääteleviä sää-döksiä sosiaalialan TKI-toiminnan toteuttamisessa pitää huomioida, määrittää se, minkä sosi-aalivaltion suoritteisiin kuuluvan rahana maksettavan sosiaaliturvan tai palveluina ”annetta-

van” sosiaalipalvelun (ks. Eräsaari 1979; Rajavaara 2009; Näätänen & Londén 2018) tuottamiseen liittyvän työtoiminnan kehittämiseen pyritään. Erilaisten sosiaaliturvana tai -palveluna tuotettavien suoritteiden suuren määrän vuoksi mainitsemme tässä vain ensimmäisenä esimerkkinä sosiaalialan TKI-toiminnassa mahdollisesti huomioitavaksi tulevista laeista ja muusta lainsäädännöstä *Sosiaalihuoltolain (1301/2014)*, joka sisältää säännöksiä muun muassa hyvinvoinnin edistämisestä, sosiaalipalveluista, sosiaalihuollon toteuttamisesta ja palvelujen laadun varmistamisesta. Toisena esimerkkinä niistä mainitsemme *Lain sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015)*, joka sisältää säännöksiä muun muassa siitä, keillä on oikeus toimia sosiaalihuollon ammattihenkilönä sekä miten heidän toimintaansa ohjataan ja valvotaan. Kolmantena esimerkkinä mainitsemme *Valtioneuvoston asetuksen sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (153/2016)*, joka sisältää säännöksiä muun muassa nimikesuojatuista ammattinimikkeistä ja niiden myöntämisen edellyttämästä koulutuksesta, sopeutumisajasta ja sille määrätyn valvojan velvollisuuksista, kelpoisuuskokeesta, ulkomailla tutkinnon suorittaneen tilapäisestä toimimisesta laillistettuna ammattihenkilönä ja sosiaalihuollon ammattihenkilöiden neuvottelukunnasta. Neljäntenä esimerkkinä mainitsemme *Varhaiskasvatustalain (540/2018)*, joka sisältää säännöksiä varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja tuottamisesta sekä oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen suunnittelusta ja arvioinnista, henkilöstöstä ja sen kelpoisuusvaatimuksista sekä henkilöstön mitoituksesta, rakenteesta ja täydennyskoulutuksesta, salassapidosta ja tietojen vaihdosta, yksityisen palveluntuottajan varhaiskasvatuksesta, hallinnosta ja valvonnasta, rahoituksesta ja asiakasmaksuista, oikeusturvakeinoista ja muutoksenhausta sekä varhaiskasvatuksen tietovarannosta. Näiden sosiaalialan työtoiminnan kannalta keskeisten ”peruslakien” lisäksi todettakoon, että sitä määrittävät esimerkiksi kaikki sosiaali- ja terveysministeriön vastualueiden eli *hyvinvoinnin edistäminen, toimeentulo, vakuutusasiat, työelämä ja tasa-arvo* (Sosiaali- ja terveysministeriön vastualueet n.d.) työtoimintaa koskevat lait, jotka tulee huomioida sosiaalialan TKI-toiminnassa sen mukaan, mitä työtoimintaa pyritään kehittämään.

Sosiaalialan TKI-toiminnassa huomioitavat sopimukset sekä viranomaisohjeet, -linjaukset ja -päätökset

Sosiaalialan TKI-toiminnan toteuttamisessa pitää huomioida, kuinka ammattikorkeakoulujen tekemät valinnat, jotka liittyvät voimassa olevan ammattikorkeakoulujen toimintaa suoraan tai välillisesti säätelevän lainsäädännön toimeenpanoon ja valvontaan, kehittämisen valtakunnallisten painopisteiden määrittämiseen ja kehittämiseen myönnettävän rahoituksen hakemiseen, ja edellä mainittuihin liittyvät viranomaisohjeet, -linjaukset ja -päätökset määrittävät sitä, miten

laajaa ja mihin suunnattua TKI-toimintaa ammattikorkeakoulut toteuttavat. Päätöksen siitä, kuinka suuren osan perusrahoituksestaan, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö kullekin ammattikorkeakoululle ammattikorkeakoulujen rahoitusmallin avulla jakaa huomioiden tällöin eduskunnan vuosittain talousarvion yhteydessä päättämän ammattikorkeakoulusektorille suunnatun perusrahoituksen kokonaismäärän, jokainen ammattikorkeakoulu tekee itsenäisesti. Opetus- ja kulttuuriministeriön ammattikorkeakouluille jakaman perusrahoituksen käytön suuntaamisesta omien strategisten valintojensa mukaisiin toimintoihin jokainen ammattikorkeakoulu päättää itsenäisesti. (Ammattikorkeakoulujen rahoitusmalli 2017 alkaen n.d.; Korkeakoulujen ja tiedelaitosten ... n.d.) Siten se, kuinka suuren osan perusrahoituksestaan ammattikorkeakoulut jyvittävät sosiaalialan TKI-toimintaan, riippuu niiden tekemistä strategisista valinnoista, joita määrittävät monet niiden toimintaa ohjaavat viranomaisohjeet, -linjaukset ja -päätökset.

Edellä mainitsemiamme viranomaisohjeita annetaan sekä -linjauksia ja -päätöksiä tehdään muun muassa sosiaali- ja terveysministeriössä, jossa parhaillaan toimeenpannaan eri lainsäädäntöhankkeiden ja maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun lisäksi seuraavia sosiaalialan TKI-toiminnan toteuttamisen kannalta keskeisiä hallituksen kärkihankkeita: 1) *Osatyökykyisille tie työelämään (OTE)*, 2) *Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta*, 3) *Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE)*, 4) *Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaikenikäisten omaishoitoa (I&O-kärkihanke)* ja 5) *Palvelut asiakaslähtöisiksi* (Hankkeet ja säädösvalmistelu n.d.a). Edellä mainitsemiamme viranomaisohjeita annetaan sekä -linjauksia ja -päätöksiä tehdään myös opetus- ja kulttuuriministeriössä, jossa parhaillaan toimeenpannaan muun muassa seuraavia sosiaalialan TKI-toiminnan toteuttamisen kannalta keskeisiä kärkihankkeita: 1) *Nuorisotakuu*, 2) *Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus*, 3) *Korkeakoulutuksen kehittäminen* ja 4) *Korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyö* (Hankkeet ja säädösvalmistelu n.d.b). Kolmantena esimerkkinä edellä mainitsemiamme viranomaisohjeita antavasta sekä -linjauksia ja -päätöksiä tekevästä paikasta/viranomaisesta mainitsemme Valviran, jonka toimialasta on säädetty, että se ”on sosiaali- ja terveysministeriön alainen keskusvirasto, joka edistää ohjauksen ja valvonnan keinoin oikeusturvan toteutumista ja palvelujen laatua sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä elinympäristön ja väestön terveysriskien hallintaa.” Sen tehtävänä on ohjauksen ja valvonnan keinoin huolehtia sosiaali- ja terveystoimen lainsäädännön (mm. *sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015)*, *sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain (159/2007)*, *sosiaalihuoltolain (1301/2014)*, *yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain (922/2011)*, *kehitysvam-*

maisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) toteutumisesta. Lisäksi se ohjaa aluehallintovirastojen toimintakäytäntöjä siten, että koko maassa vallitsisivat yhdenmukaiset lupa-, ohjaus- ja valvontakäytännöt. (Laki Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta (669/2008)); Valvira 2008.)

Sosiaalialan TKI-toiminnassa huomioitavat Arenen, Tietosuojavaltuutetun, TENK:n, ETENE:n, Talentian, Valviran ja SOAMK:n linjaukset, suositukset ja kannanotot

Sosiaalialan TKI-toiminnan toteuttamisessa pitää huomioida Ammattikorkeakoulujen rehtori-neuvoston (Arene ry) korkeakoulutuksen kehittämisestä antamat lausunnot ja laatimat kannanotot, muu osallistuminen (korkeakoulu)poliittiseen keskusteluun ja siihen liittyvä julkaisutoiminta. Esimerkiksi Arenen selvitykset ja niihin sisältyvät toimenpide-ehdotukset tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa koskevasta rakenteellisesta kehittämisestä AMK- ja ylempi AMK-tutkintotasoilla korostavat TKI-toiminnan linkittämistä opiskelijoiden opintosuorituksiin. Muun muassa raportissa *Innovaatioita, kehittämistoimintaa ...* (2017) Arene ry toteaa pyrkivänsä nostamaan keskustelun ammattikorkeakoulujen toteuttamasta TKI-toiminnasta yhteiskunnallisine hyödyntämismahdollisuuksineen selkeämmin osaksi maassamme käytävää korkeakoulu- ja tiedepoliittista keskustelua. Raporttia varten tehdyn selvityksen mukaan ammattikorkeakouluissa toteutettava tutkimustoiminta on ilmiöpohjaista ja tarveanalyyttistä perustuen käyttäjien ja sidosryhmien tunnistamiin tiedon ja osaamisen tarpeisiin. (Emt., 8.) Raporttiaan *Ammattikorkeakoulujen maisterikoulutus ...* (2016) varten tehdyn selvityksen tavoitteena Arene ry toteaa olleen ”*tehdä näkyväksi ja kehittää YAMK-tutkintojen profiilia työelämälähtöisinä ylempinä korkeakoulututkintoina*”. Raportissa kuvataan ylempien ammattikorkeakoulututkintojen linkittymistä ammattikorkeakoulukohtaisiin strategisiin painoaloihin ja yhteiskunnallisiin tarpeisiin. Tehdyn selvityksen mukaan ylempien ammattikorkeakoulututkinnot ovat lunastaneet paikkansa suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä, mistä kertovat työelämän viestimät tarpeet ja opiskelijoiden palautteet. Raportin mukaan niistä on kehittynyt joustava ja tehokas korkeakoulutuksen muoto työelämän osaamisen uudistamiseen ja elinikäisen oppimisen toteuttamiseen, vaikka myös kehittämisen tarpeita niissä onkin esimerkiksi koulutuksen sisältöjen profiloinnin, osaamisen tunnettuuden ja tutkintojen tuottaman kelpoisuuden tunnustamisen osalta. Raportissa todetaan, että ylempien ammattikorkeakoulututkintojen nimikkeet olivat epäjohdonmukaisia ja että työ- ja elinkeinoelämä koki ne epäselviksi erityisesti monialaisten tutkintojen osalta. Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen tutkintonimikkeitä tulisi raportin mukaan yhdenmukaistaa muotoon maisteri (AMK). (Emt., 3, 5.)

Sosiaalialan TKI-toiminnan toteuttamisessa pitää huomioida monet sosiaalialan työtoimintaa ja ammattikorkeakoulujen TKI-toimintaa määrittävät muun muassa tietosuojaan ja sen turvaamiseen liittyvät eettiset lait, ohjeet, suositukset ja kannanotot. Sen toteuttamisessa pitää huomioida ensinnäkin vallitseva *tietosuojalainsäädäntö*, jonka tarkoituksena on turvata jokaisen oikeus henkilötietojensa suojaan. Perusoikeuksiin kuuluva tietosuoja turvaa rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien toteutumisen, kun hänen henkilötietojaan käsitellään. Tietosuojaa koskevilla säädöksillä pyritään osoittamaan, milloin ja millä edellytyksillä henkilötietoja voidaan käsitellä. (Ks. Tietosuoja n.d.) Toiseksi sen toteuttamisessa pitää huomioida *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK)* eettiset ohjeet ja suositukset (ks. Ohjeet ja aineistot n.d.). Kolmanneksi sen toteuttamisessa pitää huomioida *Arene ry:n* eettiset ohjeet, joiden laatimisessa on huomioitu, mitä TKI-toiminta ja siihen integroitujen opintosuoritusten tekeminen on ammattikorkeakoulututkintoa (AMK & ylempi AMK) suorittavien opiskelijoiden näkökulmasta. (Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset ... 2018). Neljänneksi sen toteuttamisessa pitää huomioida *Valtakunnallisen sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunnan (ETENE)* esittämät kannanotot, kun se käsittelee periaatteelliselta kannalta sosiaali- ja terveysalaan sekä potilaan ja asiakkaan asemaan liittyviä eettisiä kysymyksiä (ks. esim. Etiikan tila sosiaali- ... 2012). Viidenneksi sen toteuttamisessa pitää huomioida *Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira)* tekemät päätökset ja linjaukset sekä antamat ohjeet, kun se valvoo sosiaali- ja terveydenhuollon, alkoholielinkeinon sekä ympäristöterveydenhuollon toiminnan asianmukaisuutta, myöntää sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonalan lupia ja ohjaa aluehallintovirastoja tavoitteena yhdenmukaiset lupa-, ohjaus- ja valvontakäytännöt koko maassa (Valvira 2008). Kuudenneksi sen toteuttamisessa pitää huomioida *Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n eettiset kannanotot*. Niitä ovat esimerkiksi sen ammattieettisen lautakunnan laatima Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet ja periaatteet -opas (Arki, arvot ja etiikka 2017) ja valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettu sosiaalialan ammattilaisen eettinen vala (ks. Liite 1 Ammattieettinen vala n.d.). Seitsemänneksi sen toteuttamisessa pitää huomioida näkemykset, joita *Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto* (n.d.) on esittänyt määrittellessään osana sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetensseja myös **Eettinen osaaminen -kompetenssin**, jonka mukaista sosionomi (AMK) -tutkinnon suorittaneen eettisen osaamisen pitää olla (ks. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit 2016), ja katsoessaan, että sosionomi (ylempi AMK) -tutkinnon suorittanut opiskelija on laajentanut ja syventänyt aiemmin hankkimaansa eettistä osaamistaan niin sosiaalialan työtoimintaan osallistussaan kuin ylempään AMK-tutkintoon kuuluvia opintoja suorittaessaan (ks. Sosionomi

(ylempi AMK) -tutkintokompetenssit 2010). Verkosto on näin toimiessaan katsonut, että eettiset kysymykset kuuluvat sosiaalialan ydinosaan, jonka oppimisen pitää olla keskiössä sosionomi (AMK) -tutkintoon kuuluvissa opinnoissa ja jota sosionomi (ylempi AMK) -tutkintoa suorittavien tulee opintoja suorittaessaan syventää ja laajentaa (Rouhiainen-Valo ym. 2010, 23–26).

Sosiaalialan TKI-toiminnassa huomioitavat oppilaitoskohtaiset ohjeet ja päätökset

Sosiaalialan TKI-toiminnan toteuttamisessa pitää huomioida ammattikorkeakoulujen tutkintosäännöt, joissa linjataan Valtioneuvoston asetuksen ammattikorkeakouluista (1129/2014) pohjalta joko välillisesti tai välittömästi se osaaminen, jonka AMK- tai ylempi AMK-tutkintoja suorittavien tulee saavuttaa. Esimerkiksi Lapin AMK:n tutkintosäännön (2017, 11) mukaan

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyön tavoitteena on kehittää ja osoittaa opiskelijan valmiuksia soveltaa tietojaan ja taitojaan ammattiopintoihin liittyvässä käytännön asiantuntijatehtävässä. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyön tavoitteena on kehittää ja osoittaa opiskelijan kykyä soveltaa tutkimustietoa ja käyttää valittuja menetelmiä työelämän ongelmien erittelyyn ja ratkaisuun sekä valmiutta itsenäiseen vaativaan asiantuntijatyöhön.

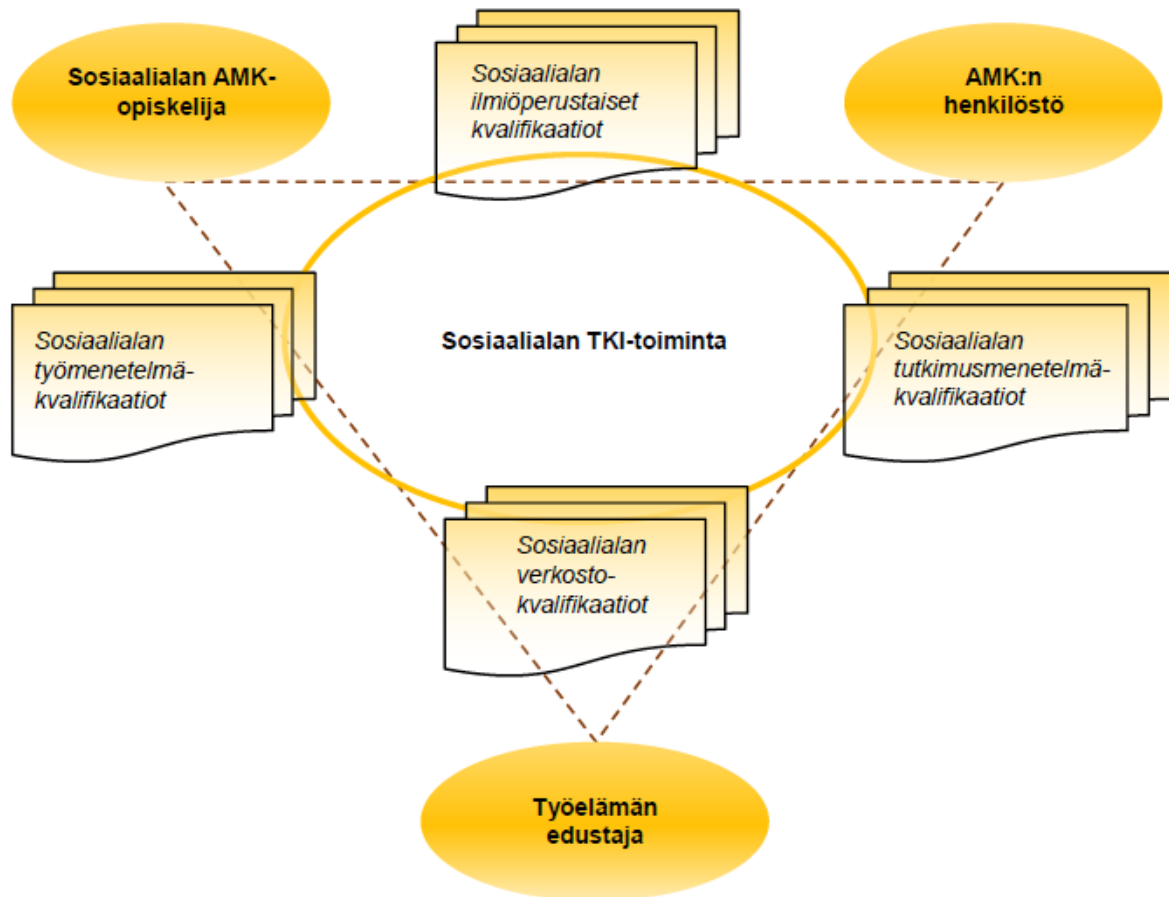
Opinnäytetyön tulee liittyä koulutuksen keskeisiin sisältöihin ja alan ammattikäytäntöihin. Se voi olla myös osa yksi- tai monialaista ryhmätyönä tehtävää projektia tai tutkimusta, jolloin on kuitenkin voitava osoittaa kunkin opiskelijan itsenäinen panos opinnäytetyöstä. Opinnäytetyön tulee osoittaa perehtyneisyyttä opinnäytetyön aihepiiriin sekä valmiutta tarvittavien tutkimus- ja kehittämismenetelmien hallintaan ja ammatilliseen viestintään.”

Kun eri ammattikorkeakoulut toteuttavat sosiaalialan TKI-toimintaa, pitää niissä huomioida muun muassa kunkin ammattikorkeakoulun tutkinto- ja arviointosääntöjen sekä opinnäytetyöohjeiston lisäksi jo edellä mainitsemamme *Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkoston* (n.d.) linjaukset. Niillä tämä 21 ammattikorkeakoulun muodostama sosiaalialan koulutuksen, kehittämisen ja vaikuttamisen verkosto, jonka kiinteä kumppani on Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan kehittämiss ryhmä, pyrkii ammattikorkeakoulujen itsenäisyyden huomioiden yhtenäistämään niissä järjestettävää sosiaalialan koulutusta siten, että niiden oppitavoitteet ja osaamisvaatimukset olisivat yhteismitallisia. Tähän verkosto on pyrkinyt muun muassa, kun se on laatinut sosionomi AMK -tutkinnon ja sosionomi ylempi AMK -tutkinnon kompetenssit. Kuten jo aiemmin totesimme, on näiden kompetenssien

määrittelyjen taustalla jatkumoajattelu, jonka mukaan opiskelijan AMK-tutkintoa suorittaessaan hankkimien kompetenssien tulee sekä syventyä että laajentua, kun hän suorittaa ylempää ammattikorkeakoulututkintoa. Tämä pätee etenkin TKI-kompetenssien hallitsemisen kohdalla. Vaikka eri ammattikorkeakouluissa järjestettävän TKI-opetuksen laajuudet ja sisällöt varioivat esimerkiksi kunkin ammattikorkeakoulun strategisten painoalojen ja TKI-toiminnan kärkien mukaan (Innovaatioita, kehittämistoimintaa ja ... 2017, 49–52), tulee esimerkiksi niissä sosionomi (AMK) tai sosionomi (ylempi AMK) -tutkintoja suorittaneiden TKI-osaamisen vastata verkoston määrittämien TKI-kompetenssien mukaista osaamista. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto n.d.; Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit 2016; Sosionomi (ylempi AMK) -tutkintokompetenssit 2010.) Tämä on tarpeen huomata myös, kun opiskelijoiden opetusta integroidaan ammattikorkeakoulujen toteuttamaan sosiaalialan TKI-toimintaan.

Sosiaalialan TKI-toimintaa toteuttavien kvalifikaationaaliset reunaehdot

Perustan sille, millaista sosiaalialan TKI-toimintaa ammattikorkeakoulut voivat toteuttaa, muodostaa niiden sosiaalialan koulutuksesta vastaavan opetus- ja TKI-henkilöstön sekä työelämää edustavien yhteistyökumppaneiden henkilöstön kvalifikaatiot, joita täydentää erilaisine osaamisineen ja opintosuoritusavoitteineen TKI-toiminnassa mukana olevien sosionomi (AMK & ylempi AMK) -tutkintoa suorittavien opiskelijoiden kvalifikaatiot. Ammattikorkeakoulujen toteuttamaan sosiaalialan TKI-toimintaan osallistuvien intressitahojen kvalifikaatioiden toimija-kohtaisessa painottumisessa voidaan lähteä siitä, että *työelämää edustavien yhteistyökumppaneiden kvalifikaatioiden* tulisi painottua etenkin **sosiaalialan ilmiöperustaisiin, työmenetelmä- ja verkostokvalifikaatioihin**, koska heidän tulisi osata kehittää omaa työtoimintaansa. Sosiaalialan koulutuksesta vastaavan *ammattikorkeakoulujen opetus- ja TKI-henkilöstön kvalifikaatioiden* tulisi puolestaan painottua etenkin **sosiaalialan ilmiöperustaisiin ja tutkimusmenetelmä-kvalifikaatioihin**, koska heidän tulisi osata asettaa hyviä mitä-, miten- ja miksi-kysymyksiä, jotta sosiaaliturva- ja palvelujärjestelmän tai sen osan muodostavan turva- tai palvelusuoritteen tuottamisen kehittäminen ja innovoiminen perustuvat sosiaalialalla tehtävän työtoiminnan ymmärtämisen kannalta keskeisten sosiaali- ja yhteiskuntatieteellisten tutkimusten teossa käytettävien tutkimusmenetelmien ja tutkimustulosten soveltamiseen. *Sosionomi (AMK & ylempi AMK) -tutkintoa suorittavien opiskelijoiden kvalifikaatioiden* tulisi painottua **tutkimus- ja työmenetelmä-kvalifikaatioihin**, koska heidän tulee voida suorittaa opintoihinsa kuuluvia opintojaksoja integroimalla niiden suorittaminen ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan toteuttamiseen. (Kuvio 2)

Kuvio 2. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen TKI-toiminnan intressitahot.

Sosiaalialan työtoiminnan keskiössä ovat asiakas ja hänen palvelutarpeensa, mikä heijastuu myös sosiaalialan koulutukseen. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen TKI-kvalifikaatioita määrittävät sosiaalialan työtoiminnan luonne, ammattikorkeakoulututkinnoille asetetut lainsäädännölliset tavoitteet ja sosiaalialan AMK-verkoston hyväksymät sosiaalialan korkeakoulutuksena järjestettävän sosionomi (AMK & ylempi AMK) -tutkintojen kompetenssit. Sosiaalisamoin kuin terveysalan työtoiminnan kehittämisen tulee perustua muun muassa valtakunnallisen sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunnan (ETENE) eettisten suositusten mukaan eettisesti kestäviin päätöksiin, jotka ovat realistisessa suhteessa todellisuuteen ja sen voimavaroihin. Etiikan ei saa olla liian vaativaa, vaikka sen ei saa olla myöskään liian vähän vaativaa. Tärkeää on kiinnittää huomio siihen, ettei työtoiminnan eettisyyteen vetoaminen johtaisi eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden ammatilliseen eristäytymiseen ja jäykkiin, yhteistyötä estäviin rakenteisiin. (Sosiaali- ja terveysalan ... 2011, 32.) Sosiaalialan TKI-toiminnassa tähän tulee kiinnittää riittävä huomio, jotta TKI-hankkeiden toteutuminen on mahdollista rikkomatta sosiaalialan työtoimintaa ja TKI-toimintaa koskevia eettisiä suosituksia ja tietosuoja-

lainsäädännön vaatimuksia. Hyvän käytännön ohjeen eettisyyden arvioimiseen tarjoaa sosiaalialan AMK-verkoston hyväksymiin sosionomi AMK-tutkinnon kompetensseihin kuuluvan **Sosiaalialan eettinen osaaminen -kompetenssin** määrittely. Sen mukaan sosionomi (AMK) -tutkinnon suorittaneen pitää osata toimia ihmis- ja perusoikeussäädösten, sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti, ymmärtää oman ihmiskäsityksensä ja arvomaailmansa merkityksen asiakastyössä, osata toimia arvoriititöitä sisältävissä tilanteissa eettisesti perustellusti, osata edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä osata asettua yhteiskunnalliselta asemaltaan haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden ja ryhmien puolelle (Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit 2016). Sosionomi (ylempi AMK) -tutkinnon suorittaneen eettisen kompetenssin määrittely perustuu siihen, että hänen eettisen ajattelunsa oletetaan olevan syvempää kuin sosionomi (AMK) -tutkinnon suorittaneella, sillä hänen sosiaalialaspesifi osaamisensa on lisääntynyt sekä horisontaalisesti että vertikaalisesti eettisten kysymysten muodostaessa sosiaalialan työtoiminnan perustan, minkä vuoksi on tärkeää, että niiden oppinen on keskiössä jo sosionomi (AMK) -tutkintoa suorittavia koulutettaessa (Rouhiainen-Valo ym. 2010, 23–26).

Sosiaalialan ilmiöperustaiset kvalifikaatiot

Sosiaalialan TKI-toimintaa toteutettaessa on tärkeää ymmärtää, mitä ja miksi kehitetään, kun kehitetään sosiaalialan työtoimintaa, mikä korostaa sosiaalialan ilmiöperustaisten kvalifikaatioiden hallitsemisen merkitystä. Sosiaalialan työtoiminta tuottaa sosiaaliturvaa ja -palvelua niitä tarvitsevalle, mikä voi tapahtua esimerkiksi welfare mix -mallin mukaisesti niin, että turva- tai palvelusuoritteesta vastaa julkiseen, kolmanteen tai yksityisen sektoriin kuuluvan toimijan palveluksessa oleva työntekijä tai vapaaehtoistyötä tekevä ihminen, joiden on huomioitava 2010-luvulla yhä tiedostetummin myös kestävä kehityksen periaatteet ja globalisaatio (Helne, Hirvilampi & Laatu 2012; Koskiahho 2014; Kestävä kehityksen ja ... 2017). Jos edellä mainittu suoritteesta vastaava toimii sosiaalihuollon ammattihenkilön oikeuksia vaativassa tehtävässä, tulee hänen täyttää, mitä Laissa sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) on säädetty muun muassa eri ammattihenkilöiltä edellytetystä koulutuksesta. Sosiaalialan työtoiminnan moninaisuutta kuvaa hyvin esimerkiksi sosiaalityötä koskeva luonnehdinta, jonka mukaan (sosiaali)palvelujärjestelmä on samaan aikaan työn 1) kohde, 2) menetelmä ja 3) konteksti (ks. Kröger 2004), mikä pätee myös muihin sosiaalialan töihin.

Sosiaalialan työtoiminnan ymmärtämisessä voidaan soveltaa muun muassa ikäryhmälähtöistä (esim. lapsi-, nuoriso-, aikuis- tai vanhustyö); kohde-, ongelma- tai asiakasryhmälähtöistä

(*esim. maahanmuuttaja-, päihde- tai vammaistyö*); organisaatiolähtöistä (*esim. koulussa, terveydenhuollossa tai vankeinhoidossa tehtävä työ*) ja työorientaatiolähtöistä (*esim. kansainvälinen, kuntouttava tai yhteisötyö*) lähestymistapaa. Sosiaalialan eri osa-alueiden työtoimintojen erityspiirteitä ymmärtävä tarkastelu edellyttää osa-aluekohtaisten teoretisointien hallintaa, mikä on tarpeen muun muassa palveluja uudistaessa. Esimerkiksi lapsisosaalityö perustuu usein kehityspsykologisen ja vanhussosiaalityö sosiaaligerontologisen näkökulman soveltamiseen työtä tehtäessä ja sitä tutkittaessa. (ks. Rissanen & Rajavaara 2017, 77–81.)

Sosiaalialan TKI-toiminnan toteuttaminen edellyttää, että AMK-henkilöstöllä ja -opiskelijoilla sekä työelämän edustajilla on riittävät ilmiöperustaiset kvalifikaatiot, jotta he kaikki ymmärtävät, mitä ja miksi kehitetään. Ilmiöperustaiset kvalifikaatiot hallitsevina avainosaajina voidaan tällöin olettaa toimivan ensinnäkin sosiaalialan AMK-opetushenkilöstön, koska se vastaa sosiaalialan opetuksesta ja opettamaansa alaa koskevan kansallisen ja kansainvälisen keskustelun seuraamisesta. Toiseksi ilmiöperustaiset kvalifikaatiot hallitsevina avainosaajina voidaan olettaa toimivan työelämän edustajien, koska he työskentelevät kehitettävän sosiaalialan työtoiminnan toteuttajina. Opiskelijat voivat toimia ilmiöperustaiset kvalifikaatiot hallitsevina osajoina sen mukaisesti, kuinka laajasti he ovat perehtyneet sosiaalialaan ja sen eri ilmiökokonaisuuksiin opintoja suorittaessaan ja syventäneet osaamistaan TKI-toiminnan kohteena olevasta ilmiökokonaisuudesta esimerkiksi vastaavaan kokonaisuuteen kohdistuneisiin TKI-hankkeisiin aiemmin osallistumalla, harjoitteluissaan tai siihen muuten joko osana opintojaan tai ns. omalla ajallaan perehtymällä (*esim. vapaaehtoistyö*).

Sosiaalialan AMK-verkoston hyväksymät sosionomi (AMK & ylempi AMK) -tutkintojen kompetenssit osoittavat verkoston pitävän tärkeänä, että sosiaalialan koulutusohjelmista valmistuvilla on hyvät sosiaalialan ilmiöperustaiset kvalifikaatiot (Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit 2016; Sosionomi (ylempi AMK) -tutkintokompetenssit 2010). Etenkin Taulukossa 1 esittämiimme kolmeen kompetenssiin kuuluvien osaamisten määrittelyssä on kyse sosiaalialan työtoiminnan ilmiöperustaisten kvalifikaatioiden hallitsemiseen liittyvästä osaamisesta.

Taulukko 1. Sosiaalialan ilmiöperustaiset kvalifikaatiot suhteessa sosionomi (AMK & ylempi AMK) -tutkintojen kompetensseihin.

<p>Asiakastyön osaaminen -kompetenssi</p>	<p>Sosionomi (AMK)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>"osaa luoda ammatillisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen sekä arvioida asiakkaan palvelutarpeita</i> ✓ <i>osaa tukea yksilöiden kasvua ja kehitystä sekä perheiden arkea ja perheenjäsenten keskinäisiä suhteita</i> ✓ <i>osaa osallistaen suunnitella, toteuttaa ja arvioida asiakkaan palveluprosessin</i> ✓ <i>tunnistaa hyvinvoinnin suojaavia- ja riskitekijöitä sekä osaa soveltaa ennalta ehkäisevän työn ja varhaisen tukemisen näkökulmia</i> ✓ <i>osaa tavoitteellisesti, voimavaraistaen ja osallisuutta tukien ohjata asiakkaita, asiakasryhmiä ja yhteisöjä</i> ✓ <i>osaa soveltaa ja arvioida asiakastyön teoreettisia työorientaatioita ja menetelmiä</i> ✓ <i>osaa toimia kulttuurisensitiivisesti ja moninaisuutta tukien asiakastyössä sekä edistää kulttuurien välistä vuoropuhelua</i> ✓ <i>osaa tehdä ohjaustyötä erilaisissa sähköisissä toimintaympäristöissä ja ohjata asiakkaita e-Palvelujen käytössä</i> ✓ <i>osaa arvioida asiakastyötä ja dokumentoida sitä asiakaslähtöisesti"</i>
<p>Sosiaalialan asiantuntijuusosaaminen -kompetenssi</p>	<p>Sosionomi (ylempi AMK)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>"osaa kriittisesti analysoida yhteiskunnallisia ja globaaleja muutoksia sekä ennakoida niiden sosiaalisia vaikutuksia</i> ✓ <i>osaa suunnitella, johtaa ja arvioida asiakasprosesseja sekä tehdä niiden vaikutuksista kokonaisarviointia</i> ✓ <i>kykenee työskentelemään itsenäisesti sosiaalialan vaativissa asiantuntijatehtävissä"</i>

Jokaisen sosiaalialan koulutusta järjestävän ammattikorkeakoulun on hyvä pohtia, millä tavalla niissä toteutettavassa TKI-toiminnassa huomioidaan sosiaalialan työtoiminnan ja niiden kehittämiseen pyrkivän TKI-toiminnan ymmärtämisen kannalta tärkeät ilmiöperustaiset kvalifikaatiot TKI-toiminnan tavoitteiden saavuttamisen ja opiskelijoiden niissä suorittamiksi tarkoitettujen opintojen mahdollistumisen näkökulmasta. Niiden on siten pohdittava:

- ✓ Miten sosiaalialan **ilmiöperustaisuus** huomioidaan AMK:n strategioissa?⁶
- ✓ Miten sosiaalialan **ilmiöperustaisuus** huomioidaan AMK:n *yhteisissä* TKI-toiminnan painopistealueissa?⁷
- ✓ Miten sosiaalialan **ilmiöperustaisuus** huomioidaan AMK:n *sosiaalialan* TKI-toiminnan painopistealueissa?⁸
- ✓ Miten sosiaalialan työtoiminnan ja sen kehittämiseen pyrkivän TKI-toiminnan ymmärtämisen kannalta tärkeät **ilmiöperustaiset kvalifikaatiot** huomioidaan AMK:n TKI-toiminnassa *yleensä*?
- ✓ Miten sosiaalialan työtoiminnan ja sen kehittämiseen pyrkivän TKI-toiminnan ymmärtämisen kannalta tärkeät **ilmiöperustaiset kvalifikaatiot** huomioidaan AMK:n TKI-toiminnassa *hankekohtaisesti*?
- ✓ Miten potentiaalisista kandidaateista etsitään TKI-hankekohtaiset työelämän yhteistyökumppanit?

⁶ Innovaatioita, kehittämistoimintaa ja tutkimusta. Kaikki kirjaimet käyttöön ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnassa 2017.

⁷ Innovaatioita, kehittämistoimintaa ja tutkimusta. Kaikki kirjaimet käyttöön ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnassa 2017.

⁸ Ks. tark. Ammattikorkeakoulujen maisterikoulutus osaamisen uudistajana ja kansallisena koulutusinnovaationa 2016; Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren. Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä 2017.

- ✓ Miten potentiaalisista kandidaateista rekrytoidaan TKI-hankekohtaisesti
 - AMK-henkilöstöön kuuluvat hanketoteuttajat?
 - erilaisia opintojaksoja suorittavat sosiaalialan ja mahdolliset muun koulutusalan AMK-opiskelijat?

Sosiaalialan tutkimusmenetelmäkvalifikaatiot

Sosiaalialan TKI-toimintaa toteutettaessa on tärkeää osata arvioida, mitä tutkimusstrategioita ja -menetelmiä siinä milloinkin on mahdollista hyödyntää ja mitä haasteita muun muassa welfare mix -mallin mukainen sosiaaliturvan ja -palvelun tuottaminen niiden hyödyntämiselle asettaa, mikä korostaa sosiaalialan tutkimusmenetelmäkvalifikaatioiden hallitsemisen merkitystä. Sosiaaliturvaa tai -palvelua tuottavat toimijat tarvitsevat tutkittua tietoa esimerkiksi sosiaaliturvan tai -palvelun tuottamiseen liittyviä suoritteita saavien tai käyttävien asiakkaiden tarpeista ja tyytyväisyydestä niihin, jotta he voisivat vastata asiakkaiden esittämiin työtoiminnan kehittämistarpeisiin. Siksi on tärkeää osata tehdä esimerkiksi tyytyväisyys- ja palvelutarvekyselyjä niin, että erilaiset kyselyn kohderyhmään kuuluvat voivat niihin vastata, mikä puolestaan edellyttää esimerkiksi postitse lähetettävän kirje- ja internetperustaisen verkkokyselyn hyvien ja huonojen puolien arvioimista (Laaksonen, Matikainen & Tikka 2013), tai osata tulkita erilaisia tilastoja mahdollisten uusien palvelu- ja kehittämistarpeiden havaitsemiseksi (Simpura & Melkas 2013). Etenkin sensitiivisten, arkojen tai uusien, vasta kehkeytymässä olevien ilmiöiden tutkimisessa tarvitaan usein erilaisten haastattelujen tekemisen taitoja (Ruusuvoori & Tiittula 2015). Jos työtoiminnan kehittämisessä katsotaan olevan tarpeen hyödyntää esimerkiksi monitahoarviointiin perustuvaa tutkimusasetelmaa, pitää siinä kerätä tutkimusaineistoja kehitettävää työtoimintaa eri näkökulmista tarkastelevilta tahoilta (esim. palvelun käyttäjiltä ja tuottajilta) erilaisia aineistotriangulatiivisia tiedonkeruumenetelmiä hyödyntäen (Vartiainen 2007; Viinamäki 2007). Jos sen kehittämisessä katsotaan olevan tarpeen hyödyntää toimintatutkimusta tai jotain sen periaatteita soveltavaa tutkimusotetta kuten kehittävää työntutkimusta (Engeström 2004; Saari 2009), on siinä osattava murtaa samoin kuin sosiaalialan käytäntötutkimuksessa tutkijoiden ja tutkittavien väliset ns. perinteiset rajat (ks. Saari, Viinamäki & Antikainen 2014; Satka ym. 2016a; Riel 2018). Kun toiminta- tai käytäntötutkimuksen ideoiden hyödyntämiseen perustuvia tutkimusstrategioita sovelletaan sosiaalialan työtoiminnan kehittämiseen, pyritään usein hyödyntämään myös erilaisia sosiaalialan työmenetelmiä, jotta kehittämisessä saataisiin hyödynnettyä optimaalisesti esimerkiksi työntekijöiden tai asiakkaiden ns. kokemusasiantuntijuutta (ks. Satka ym. 2016a).

Sosiaalialan tutkimusmenetelmäkvalifikaatioiden hallitsemisen ydin on se, että TKI-toimintaa toteuttavat osaavat vastata metodologisiin miten-kysymyksiin, missä he voivat hyödyntää muun muassa yhteiskuntatieteellisiä metodikirjallisuuskatsauksia (esim. Raunio 2010; Luoma 2015) ja tiedon tuottamiseen tai tutkimusmenetelmiin tai niihin molempiin keskittyneiden organisaatioiden www-sivuja ja julkaisuja (Tilastokeskus 2018; Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto 2018).

Sosiaalialan TKI-toiminnan toteuttaminen edellyttää, että AMK-henkilöstöllä ja -opiskelijoilla sekä työelämän edustajilla on myös riittävät tutkimusmenetelmäkvalifikaatiot, jotta jokainen heistä ymmärtää, miten voidaan kehittää sitä, mitä halutaan kehittää. Tutkimusmenetelmäkvalifikaatiot hallitsevina avainosaajina voidaan tällöin olettaa toimivan sosiaalialan AMK-ope- tushenkilöstön, koska se vastaa tutkimusmenetelmäopetuksesta, mihin liittyy kiinteästi kansal- lisen ja kansainvälisen TKI-keskustelun seuraaminen ja TKI-hankkeiden toteuttamiseen osal- listuminen. Toiseksi tutkimusmenetelmäkvalifikaatiot hallitsevina avainosaajina voidaan olet- taa toimivan ainakin osan työelämän edustajista, mutta heidän kohdallaan osaamisessa on to- dennäköisesti suurta vaihtelua, koska osalla heistä voi olla sosiaalialan toimintaresurssien niuku- kuuden vuoksi vain vähän mahdollisuuksia seurata sosiaalialan työtoiminnan kehittämistä ja kehittää siinä tarvittavaa tutkimusmenetelmäosaamistaan. Opiskelijat voivat toimia tutkimus- menetelmäkvalifikaatiot hallitsevina osajina sen mukaisesti, kuinka laajasti he ovat perehty- neet sosiaalialan TKI-toimintaan ja siinä käytettäviin TKI-menetelmiin opintoja suorittaessaan ja voineet syventää TKI-osaamistaan esimerkiksi TKI-toimintaan aiemmin osallistumalla, har- joitteluissaan tai siihen muuten joko osana opintojaan tai ns. omalla ajallaan perehtymällä. Läh- tökohtaisesti heidän osallistumisensa TKI-toimintaan on ongelmatonta, koska heidän ajatellaan syventävän ja laajentavan TKI-hankkeissa tutkimusmenetelmäosaamistaan.

Sosiaalialan AMK-verkoston hyväksymät sosionomi (AMK & ylempi AMK) -tutkintojen kompetenssit osoittavat verkoston pitävän tärkeänä, että sosiaalialan koulutusohjelmista val- mistuvilla on riittävät sosiaalialan tutkimusmenetelmäkvalifikaatiot (Sosiaalialan ammattikor- keakoulutuksen kompetenssit 2016; Sosionomi (ylempi AMK) -tutkintokompetenssit 2010). Etenkin Taulukossa 2 esittämiimme kahteen kompetenssiin kuuluvien osaamisten määritte- lyssä on kyse sosiaalialan työtoiminnan tutkimusmenetelmäkvalifikaatioiden hallitsemiseen liittyvästä osaamisesta.

Taulukko 2. Sosiaalialan tutkimusmenetelmäkvalifikaatiot suhteessa sosionomi (AMK & ylempi AMK) -tutkintojen kompetensseihin.

<p>Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio -osaaminen -kompetenssi</p>	<p>Sosionomi (AMK)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ ”kykenee innovatiiviseen ongelmaratkaisuun ja verkostotyöhön sosiaalialan kehittämisessä ✓ osaa kehittää kumppanuuslähtöisesti asiakastyön menetelmiä, työkäytäntöjä sekä palveluprosesseja ✓ osaa suunnitella, toteuttaa ja arvioida kehittämishankkeita ✓ osaa soveltaa tutkimus- ja kehittämismenetelmiä toimintakäytäntöjen kehittämiseksi ✓ osaa tuottaa ja arvioida tietoa hyvinvoinnin edistämiseksi ✓ osaa toimia tutkimus- ja kehittämistyön eettisten periaatteiden ja ohjeiden mukaisesti”
<p>Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen -kompetenssi</p>	<p>Sosionomi (ylempi AMK)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ ”osaa kriittisesti arvioida TKI-toiminnan intressilähtökohtia ja ymmärtää eettisyyden merkityksen toiminnassa ✓ hallitsee tutkimus- ja kehittämismenetelmiä sekä osaa kehittää sosiaalialan työtä käytäntölähtöisiä tutkimusmenetelmiä hyödyntäen ✓ osaa kehittää toimintaansa ja sosiaalialan käytäntöjä kokemustietoa reflektoiden ja kansalaisia osallistaen ✓ osaa innovoida, valmistella ja johtaa projekteja sekä arvioida niiden prosessia ja vaikuttavuutta”

Jokaisen sosiaalialan koulutusta järjestävän ammattikorkeakoulun on hyvä pohtia, millä tavalla niissä toteutettavassa TKI-toiminnassa huomioidaan sosiaalialan työtoiminnan kehittämiseen pyrkivän TKI-toiminnan ymmärtämisen kannalta keskeiset tutkimusmenetelmäkvalifikaatiot sekä TKI-toiminnan tavoitteiden saavuttamisen että opiskelijoiden niissä suorittamiseksi tarkoitettujen opintojen mahdollistumisen näkökulmasta. Niiden on siten pohdittava:

- ✓ Miten sosiaalialan työtoiminnan ja sen kehittämiseen pyrkivän TKI-toiminnan ymmärtämisen kannalta keskeiset **tutkimusmenetelmäkvalifikaatiot** huomioidaan AMK:n TKI-toiminnassa yleensä?
- ✓ Miten sosiaalialan työtoiminnan ja sen kehittämiseen pyrkivän TKI-toiminnan ymmärtämisen kannalta keskeiset **tutkimusmenetelmäkvalifikaatiot** huomioidaan AMK:n TKI-toiminnassa *hankekohtaisesti*?

Sosiaalialan työmenetelmäkvalifikaatiot

Sosiaalialan TKI-toimintaa toteutettaessa on tärkeää ymmärtää, mikä rooli työmenetelmillä on kulloinkin kehittävän sosiaalialan työtoiminnan toteuttamisessa. Esimerkiksi riittävän monipuolisen asiakastyömenetelmien hallinnan on todettu mahdollistavan relevantin tilannekohtaisen teoreettiseen viitekehykseen perustuvan työorientaation soveltamisen sosiaalitoimen työtoimintaa kuuluvissa asiakaspalvelutilanteissa (Pohjola & Laitinen 2010; Helminen 2014; Satka ym. 2016). Sosiaalialan työtoiminnassa käytettävät työmenetelmät kuitenkin eriytyvät muun muassa sen mukaan, keitä ovat asiakkaat tai asiakasryhmät tai mitä ovat ilmiöt, joihin

työtoiminnalla pyritään vaikuttamaan. Sosiaalialalla töitä tekevät käyttävät monenlaisia esimerkiksi asiakasryhmä-, ongelma-, organisaatio- tai työorientaatiolähtöisiä työmenetelmiä. Joskus sosiaalialan työtoiminnassa katsotaan olevan tarvetta käyttää yhtä tai useampaa yksilö-, ryhmä- tai yhteisötasoisista osallistavaa ja valtaistavaa työmenetelmää, jolle on luonteenomaista asiakkaiden osallistaminen ja voimavaraistaminen (tai valtaistaminen) oman tilanteensa ratkaisijoiksi (ks. esim. Jouttimäki, Kangas & Saurama 2011). Sosiaalialan työtoiminnassa käytettävien työmenetelmien runsauden vuoksi niiden asiantunteva käyttäminen edellyttää kriittisen tarveanalyysin tekemistä siitä, mitkä menetelmät ovat milloinkin toimivia. Myös sen ymmärtäminen on tärkeää, että osa työmenetelmistä soveltuu muita paremmin käytettäväksi esimerkiksi kehittämisessä tarvittavana arviointimenetelmänä. Muun muassa osallistavien työmenetelmien käyttäminen voi olla *asiakas-, palvelu-, alue-, tai tulevaisuusorientoitunutta*, mikä vaikuttaa niiden soveltamiseen (Halttunen-Sommardahl n.d.) Esimerkiksi *yhteiskehittämistä ja osallistamista* (Yhteiskehittäminen ja osallistaminen 2018), *osallistavia arviointimenetelmiä* (Osallistavat arviointimenetelmät n.d.) ja *toiminnallisia menetelmiä* (Heiskanen & Hiisijärvi n.d.) voi käyttää, kun selvitetään sosiaaliturvaa tai -palvelua käyttävien asiakkaiden hyvinvointivajeita ja etsitään keinoja, joilla niitä voidaan poistaa. Sosiaalialan työtoiminnan, kuten siihen kuuluvien asiakaspalvelutilanteiden ja siten myös niiden kehittämisen kannalta, on korostettu olevan tärkeää, että asiakkailla on aktiivinen kokemusasiantuntijan rooli, jotta he ovat osallisia heitä koskevien asioiden käsittelyssä ja niihin liittyvien päätösten tekemisessä (Palsanen & Kääriäinen 2016, 184–205). Etenkin toimintatutkimusta soveltavissa työn kehittämiseen pyrkivissä tutkimusotteissa kokemusasiantuntijuuden on todettu olevan merkittävä kehittämisen voimavara (ks. Saari 2007; Saari 2009), jota myös sosiaalialan TKI-toiminnassa tulee osata hyödyntää.

Sosiaalialan TKI-toiminnan toteuttaminen edellyttää, että AMK-henkilöstöllä ja -opiskelijoilla sekä työelämän edustajilla on myös riittävät työmenetelmäkvalifikaatiot, jotta he kaikki ymmärtävät, mitä työmenetelmiä ja miten niitä kehittämisessä voidaan käyttää. Työmenetelmäkvalifikaatiot hallitsevina avainosaajina voidaan tällöin olettaa toimivan sosiaalialan AMK-opetushenkilöstön, koska se vastaa työmenetelmäopetuksesta, mihin liittyy kiinteästi kansallisen ja kansainvälisen työmenetelmien kehittämisen ja niistä käytävän keskustelun seuraaminen ja TKI-hankkeiden toteuttamiseen osallistuminen. Toiseksi työmenetelmäkvalifikaatiot hallitsevina avainosaajina voidaan olettaa toimivan työelämän edustajien, jotka käyttävät kehitettävän työtoiminnan toteuttamisessa niitä työmenetelmiä, jotka he itse tai muut ovat arvioineet toimiviksi työmenetelmiksi. Opiskelijat voivat toimia työmenetelmäkvalifikaatiot hallitsevina

osaajina sen mukaisesti, kuinka laajasti he ovat perehtyneet sosiaalialan työtoimintaan ja siinä käytettäviin työmenetelmiin opintoja suorittaessaan ja voineet syventää niihin liittyvää osaamista esimerkiksi TKI-toimintaan aiemmin osallistumalla, harjoitteluissaan tai siihen muuten joko osana opintojaan tai ns. omalla ajallaan perehtymällä. Lähtökohtaisesti heidän osallistumisensa TKI-toimintaan on ongelmatonta, koska heidän ajatellaan voivan syventää ja laajentaa TKI-hankkeissa myös työmenetelmäosaamistaan.

Sosiaalialan AMK-verkoston hyväksymät sosionomi (AMK & ylempi AMK) -tutkintojen kompetenssit osoittavat verkoston pitävän tärkeänä, että sosiaalialan koulutusohjelmista valmistuvilla on riittävät sosiaalialan työmenetelmävalifikaatiot (Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit 2016; Sosionomi (ylempi AMK) -tutkintokompetenssit 2010). Etenkin Taulukossa 3 esittämiimme kahteen kompetenssiin kuuluvien osaamisten määrittelyssä on kyse sosiaalialan työtoiminnan työmenetelmävalifikaatioiden hallitsemiseen liittyvästä osaamisesta.

Taulukko 3. Sosiaalialan työmenetelmävalifikaatiot suhteessa sosionomi (AMK & ylempi AMK) -tutkintojen kompetensseihin.

<p>Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen -kompetenssi</p>	<p>Sosionomi (AMK)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>"kykenee ammatilliseen kriittiseen reflektioon"</i> ✓ <i>"osaa analysoida epätasa-arvoa, huono-osaisuutta sekä hyvinvointia tuottavia kansallisia ja globaaleja rakenteita ja prosesseja sekä ehkäistä syrjäytymistä"</i> ✓ <i>"kykenee puolustamaan haavoittuvassa asemassa olevien ja vaiennettujen ihmisten etuja sekä tuomaan poliittiseen päätöksentekoon ja vastuullisille toimijoille tietoa kohtuuttomista elämäntilanteista"</i> ✓ <i>"tuntee julkishallinnollisen päätöksentekojärjestelmän ja osaa toimia sen toimintaperiaatteiden mukaan"</i> ✓ <i>"osaa edistää kansalaisten osallisuutta ja osallistumisen mahdollisuuksia sekä kykenee vaikuttamistyöhön eri toimijoiden kanssa"</i>
<p>Sosiaalialan asiantuntijuusosaaminen -kompetenssin yksi tavoite</p>	<p>Sosionomi (ylempi AMK)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>"hallitsee sosiaalialan erityisosaamista vastaavia käsitteitä, työorientaatioita ja menetelmiä"</i>

Jokaisen sosiaalialan koulutusta järjestävän ammattikorkeakoulun on hyvä pohtia, millä tavalla niissä toteutettavassa TKI-toiminnassa huomioidaan sosiaalialan työtoiminnan kehittämiseen pyrkivän TKI-toiminnan ymmärtämisen kannalta tärkeät työmenetelmävalifikaatiot niin TKI-toiminnan tavoitteiden saavuttamisen kuin opiskelijoiden niissä suorittamiseksi tarkoitettujen opintojen mahdollistumisen näkökulmasta. Niiden on siten pohdittava:

- ✓ Miten sosiaalialan työtoiminnan ja sen kehittämiseen pyrkivän TKI-toiminnan ymmärtämisen kannalta tärkeät **työmenetelmävalifikaatiot** huomioidaan AMK:n TKI-toiminnassa yleensä?

- ✓ Miten sosiaalialan työtoiminnan ja sen kehittämiseen pyrkivän TKI-toiminnan ymmärtämisen kannalta tärkeät **työmenetelmäkvalifikaatiot** huomioidaan AMK:n TKI-toiminnassa *hankekohtaisesti*?

Sosiaalialan verkostokvalifikaatiot

Sosiaalialan TKI-toimintaa toteutettaessa on tärkeää huomioida verkostokvalifikaatioiden merkityksen korostuminen, sillä myös sen työtoimintaa toteuttavat organisaatiot ja niiden toimintatavat ovat muuttuneet aiempaa enemmän vuorovaikutusta toisten organisaatioiden kanssa korostaviksi, mihin liittyen perinteiset ylhäältä alas -organisoidut, hierarkiaan perustuvat toimintamallit ovat murtuneet. Keskeinen merkitys näissä erilaisia yhteistyökumppanuuksia korostavissa verkostoissa toimimiselle on taidolla olla vuorovaikutuksessa sekä organisaatioiden sisällä että niiden ulkopuolella olevien toimijoiden kanssa. (Hanhinen 2010, 33–43.) Sosiaalialan TKI-toiminnassa tarvittavien verkostokvalifikaatioiden ymmärtämiseksi on tärkeää huomata, ettei keskustelua sosiaalisista verkostoista, joilta ihmisten ajatellaan ensisijaisesti hakevan tarvitsemaansa sosiaalista tukea (esim. omat läheiset tai samassa elämäntilanteessa olevat vertaiset) palvelujärjestelmän kasvusta huolimatta, sekoiteta keskusteluun tässä tarkoitetuista moniäänisistä organisaatioiden yhteistyöverkostoista, joiden muodostumista ohjaavat verkostossa mukana olevien organisaatioiden intressit, joihin sitoutuminen toimii verkostoja ylläpitävänä voimana. Sosiaalityhteellisessä tutkimuksessa verkostoja on perinteisesti tarkasteltu esimerkiksi sosiaalisen pääoman ja ihmisten hyvinvointia turvaavien resurssien näkökulmista. Sosiaalityön ja sosiaalipoliittisen verkostotutkimuksen keskiössä ovat olleet verkostojen ihmiselle tarjoama sosiaalinen tuki ja hoiva. Lähtökohtaisesti on ajateltu usein, että sosiaalisten verkostojen puute johtaa siihen, että ihmisen hyvinvoinnissa on vajeita. (Raitakari, Roivainen & Kröger 2004, 132–133.)

Esimerkiksi welfare mix -toimintamallin mukaisten sosiaaliturvan tai -palvelun tuottamistapojen ennakoitu lisääntyminen lisää myös niitä tuottavien organisaatioiden moninaisuutta ja niiden välisen yhteistyön ja siten verkostokvalifikaatioiden hallitsemisen tarvetta. Samoin tekee muun muassa sosiaalipalveluja käyttäviä asiakkaita osallistavan ja heidän kokemusasiantuntijuuttaan hyödyntämään pyrkivän yhteiskehittämisen yleistyminen (ks. esim. Satka ym. 2016, 8–30; Sosionomi tuottaa hyvinvointia ... 2017). Erilaisten verkostokvalifikaatioiden moninaisuutta ja -kerroksisuutta lisää myös digitalisaatio, jonka eteneminen muuttaa perinteisiä face-to-face -toimintaan perustuvia aika–paikka -sidonnaisuuksia (The 10 skills ... 2016).

Sosiaalialan TKI-toiminnan toteuttaminen edellyttää, että AMK-henkilöstöllä ja -opiskelijoilla sekä työelämäedustajilla on myös riittävät verkostokvalifikaatiot, jotta he kaikki ymmärtävät, mikä merkitys niillä on työtoiminnan organisoimisessa ja kehittämisessä. Verkostokvalifikaatiot hallitsevina avainosaajina voidaan tällöin olettaa toimivan sosiaalialan AMK-opetushenkilöstön, koska se vastaa verkostoja ja verkostoitumista koskevasta opetuksesta, mihin liittyy kiinteästi kansallisen ja kansainvälisen niistä käytävän keskustelun seuraaminen ja TKI-hankkeiden toteuttamiseen osallistuminen. Toiseksi verkostokvalifikaatiot hallitsevina avainosaajina voidaan olettaa toimivan työelämän edustajien, jotka ovat mukana ja toimivat kehitettävän työtoiminnan toteuttamisen kannalta tärkeissä verkostoissa. Opiskelijat voivat toimia verkostokvalifikaatiot hallitsevina osaajina sen mukaisesti, kuinka laajasti he ovat perehtyneet sosiaalialan työtoimintaan ja sen toteuttamisen kannalta tärkeisiin verkostoihin opintoja suorittaessaan ja voineet syventää niihin liittyvää osaamistaan esimerkiksi TKI-toimintaan aiemmin osallistumalla, harjoitteluissaan tai muuten joko osana opintojaan tai ns. omalla ajallaan niihin perehtymällä. Lähtökohtaisesti heidän osallistumisensa TKI-toimintaan on ongelmatonta, koska heidän ajatellaan voivan syventää ja laajentaa TKI-hankkeissa myös verkostosaamistaan.

Sosiaalialan AMK-verkoston hyväksymät sosionomi (AMK & ylempi AMK) -tutkintojen kompetenssit osoittavat sen pitävän tärkeänä, että sosiaalialan koulutusohjelmista valmistuvilla on riittävät sosiaalialan verkostokvalifikaatiot (Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit 2016; Sosionomi (ylempi AMK) -tutkintokompetenssit 2010). Etenkin Taulukossa 4 esittämiimme kolmeen kompetenssiin kuuluvien osaamisten määrittelyssä on kyse sosiaalialan työtoiminnan verkostokvalifikaatioiden hallitsemiseen liittyvästä osaamisesta.

Taulukko 4. Sosiaalialan verkostokvalifikaatiot suhteessa sosionomi (AMK & ylempi AMK) -tutkintojen kompetensseihin.

Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen - kompetenssi	Sosionomi (AMK) ✓ "osaa jäsentää hyvinvointiin ja kestävään kehitykseen liittyviä paikallisia ja globaaleja haasteita sekä niiden vaikutuksia sosiaali- ja terveydenhuoltoon ✓ tuntee alan juridisen säädös-pohjan ja osaa soveltaa keskeistä lainsäädäntöä ✓ hallitsee sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kasvatusta- ja koulutuspalvelujen järjestämisen ja tuottamisen tavat sekä niiden ohjauksen ja valvonnan ✓ tuntee sosiaaliturvan ja hyvinvointipalvelujärjestelmät julkisella, yksityisellä ja kolmannella sektorilla sekä hallitsee sosiaaliturvaohjauksen ✓ osaa sovittaa yhteen palveluita tarvelähtöisesti ja toimia muutoksen eteenpäin viejänä ✓ osaa toimia aktiivisena sosiaalialan asiantuntijana ja perustella asiakkaan etua sekä moniammatillisessa että monialaisessa yhteistyössä."
Sosiaalialan asiantuntijuusosaaminen -kompetenssi	Sosionomi (ylempi AMK) ✓ "osaa toimia kansainvälisissä yhteistyöverkostoissa"
Johtamisaosaaminen - kompetenssi	Sosionomi (ylempi AMK) ✓ ymmärtää strategisen ajattelun periaatteet sekä tuntee laatujärjestelmiä ja osaa arvioida ja soveltaa niitä ✓ hallitsee talous- ja henkilöstöhallinnon peruseriaatteet ja osaa soveltaa niitä ✓ osaa kehittää ja johtaa työyhteisön toimintaa sekä edistää työhyvinvointia yhteistyössä henkilöstön kanssa ✓ kykenee johtamaan osaamista sekä sosiaalialan työkäytäntöjen ja palvelujen kehittämistä monimutkaisissa ja ennakoimattomissa verkostoissa ja toimintaympäristöissä"

Jokaisen sosiaalialan koulutusta järjestävän ammattikorkeakoulun on hyvä pohtia, millä tavalla niissä toteutettavassa TKI-toiminnassa huomioidaan sosiaalialan työtoiminnan kehittämiseen pyrkivän TKI-toiminnan ymmärtämisen kannalta tärkeät verkostokvalifikaatiot niin TKI-toiminnan tavoitteiden saavuttamisen kuin opiskelijoiden niissä suorittamiksi tarkoitettujen opintojen mahdollistumisen näkökulmasta. Niiden on siten pohdittava:

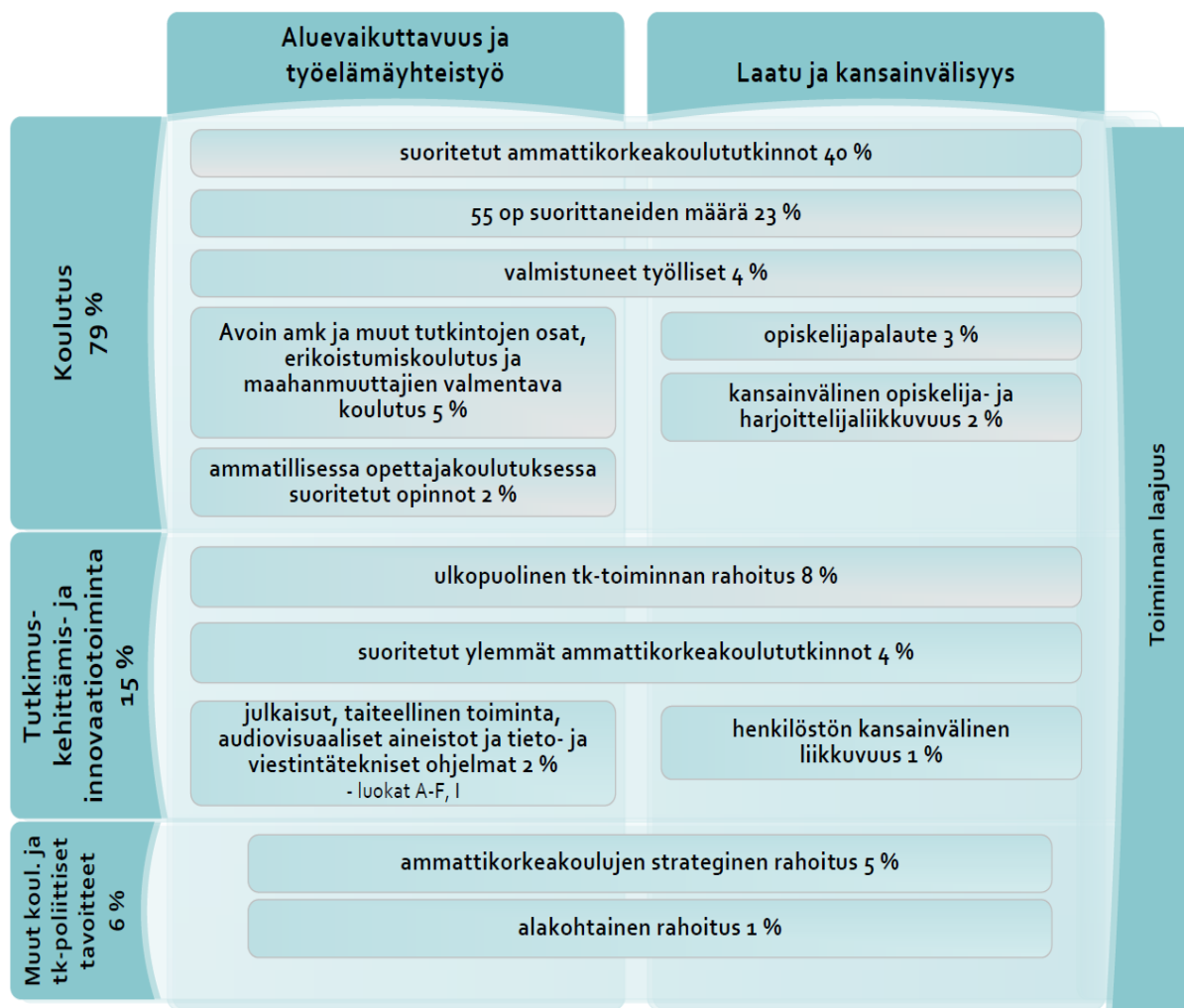
- ✓ Miten sosiaalialan työtoiminnan ja sen kehittämiseen pyrkivän TKI-toiminnan ymmärtämisen kannalta tärkeät **verkostokvalifikaatiot** huomioidaan AMK:n TKI-toiminnassa yleensä?
- ✓ Miten sosiaalialan työtoiminnan ja sen kehittämiseen pyrkivän TKI-toiminnan ymmärtämisen kannalta tärkeät **verkostokvalifikaatiot** huomioidaan AMK:n TKI-toiminnassa *hankekohtaisesti*?

Pohdinta

Sosiaalialan työtoiminnan erityispiirre on, että alalla työtä tekevien tulee pyrkiä tekemään työnsä tarpeettomaksi päinvastoin kuin monilla muilla aloilla työtä tekevien, jotka pyrkivät tekemään työstään aiempaa tarpeellisempaa. Tarkoitamme tällä sitä, että sosiaalialalla tehtävän työn katsotaan onnistuvan hyvin tavoitteissaan, kun asiakkaat eivät enää tarvitse sosiaaliturvaa tai -palveluja, joiden tarpeessa he olivat tullessaan sosiaalialan työntekijän asiakkaaksi. Sosiaalialan työtoiminnan (ml. sen kehittämiseen pyrkivä TKI-toiminta) onnistumista käytännön

tasolla tehtävässään voidaan puolestaan arvioida esimerkiksi suhteuttamalla asiakkaan asemaa siihen, mikä se on, kun perustuslain 19 §:n (ks. tark. 2.2 alaluku) ja lain sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) 4 §:n mukaiset ammatilliset tavoitteet täyttyvät: ”*Sosiaalihuollon ammattihenkilön ammatillisen toiminnan päämääränä on sosiaalisen toimintakyvyn, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ja hyvinvoinnin lisääminen. Sosiaalihuollon ammattihenkilön velvollisuutena on noudattaa ammattitoiminnassaan, mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä asiakastietojen käsittelystä säädetään.*”

Sosiaalialan työtoiminnan erityispiirre, että se on onnistunut kansalaisia palvelevassa toiminnassaan tehtyään itsensä tarpeettomaksi, on myös sen paradoksi. Tämä johtuu siitä, että tehdäkseen itsensä tarpeettomaksi, alalla toimivat tarvitsevat TKI-resursseja voidakseen kehittää työtoimintaansa ja vastata yhteiskunnallisiin muutossaasteisiin (Sosionomi tuottaa hyvinvointia ... 2017; ks. esim. Saari 2017; Ylikännö, Hakala & Kangas 2018). Tästä näkökulmasta, voidaankin pohtia, onko esimerkiksi ammattikorkeakoulujen rahoitusmallissa, joka on ollut käytössä vuodesta 2017 alkaen, oleva koulutuksen ja TKI-toiminnan painottaminen kohdillaan. Rahoitusmallin mukaan koulutuksen painoarvo on ollut yli viisinkertainen suhteessa TKI-toiminnan painoarvoon, kun opetus- ja kulttuuriministeriö on jakanut ammattikorkeakouluille niiden toiminnan rahoittamista varten myönnetyn perusrahoituksen. (Kuvio 3)

Kuvio 3. Ammattikorkeakoulujen rahoitusmalli vuodesta 2017 alkaen.⁹

Vuodesta 2017 alkaen käyttöönotetun ammattikorkeakoulujen rahoitusmallin mukaan ammattikorkeakoulut ovat saaneet toimintaansa varten tarvitsemastaan rahoituksesta 79 % koulutukselle asetettujen tavoitteiden, 15 % TKI-toiminnalle asetettujen tavoitteiden ja 5 % muiden koulutus- ja tk-poliittisten tavoitteiden perusteella. Tällaisessa tilanteessa on tärkeää, että jokaisella jyvityskriteeritasolla on riittävästi TKI-henkilöstöä, jolla on sekä käytännön että teoreettis-metodologista osaamista toteuttaa TKI-toimintaa siten, että myös ammattikorkeakoulujen opiskelijoilla on mahdollisuus suorittaa opintojaan siihen integroidusti. Koska TKI-toiminnassa tarvittavan rahoituksen hankkimisessa onnistumista määrittävät TKI-hankkeiden työelämää edustavat yhteistyökumppanit ja hankkeiden toteuttamiseen rahoitusta myöntävät organisaatiot, tulee ammattikorkeakouluissa olla riittävä osaaminen etsiä kulloinkin kyseessä olevan toimialan

⁹ **Lähde:** Ehdotus ammattikorkeakoulujen ... 2015, 42.

työtoiminnan kehittämisen kannalta relevantteja yhteistyökumppaneita ja rahoituskanavia. Tämän vuoksi ammattikorkeakoulujen tulee huomioida TKI-toiminnassa tarvittava osaaminen, kun ne ratkaisevat, miten ne pyrkivät saavuttamaan määrälliset ja laadulliset TKI-toiminnan, koulutustoiminnan ja muut koulutus- ja tk-poliittiset tavoitteensa. Tällöin niiden eri tehtävien toteuttamiset on mahdollista integroida toisiinsa niin, että niiden toteuttamiseen liittyvät toimenpiteet tukevat toisiaan.

Sosiaalialan samoin kuin muidenkin alojen työtoimintaa kehittävän ammattikorkeakoulujen toteuttaman TKI-toiminnan kirjainyhdistelmä TKI on hyvä palastella jatkumo- ja sipulikerrosajattelun ideaa soveltaen osiinsa. On tärkeää, että ammattikorkeakoulun tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta pohjautuu riittävän perusteelliseen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintojen toteuttamiseen pyrkivien hankkeiden muodostaman kokonaisuuden analysointiin suhteessa siihen, mitkä ovat ammattikorkeakoulun koko toiminnalle asetetut tavoitteet. Innovatiivisten ratkaisujen löytäminen työelämän kehittämishaasteisiin edellyttää riittävää perehtymistä siihen, onko ja jos on, niin miten esille tullutta kehittämishaastetta on pyritty aiemmin ratkaisemaan. Kustannustehokkaan kehittämistoiminnan on puolestaan tärkeää pohjautua riittävään analyysiin relevanteista tiedon lähteistä, tiedon keruussa ja analysoinnissa käytettävistä menetelmistä ja niistä tutkimusasetelmista, joita vastaavaa kehittämishaastetta ratkaistaessa on käytetty muun muassa sen todentamiseksi, mitkä ovat haasteeseen liittyvät konkreettiset kehittämistarpeet. Toisinaan kehittämistarpeiden analysointi voi edellyttää, että tehdään esimerkiksi monitahoarviointiin perustuva triangulaatiivisen tutkimusasetelman mukainen tarveanalyysi, jossa kehittämistarpeista kertovaa tietoa hankitaan monin aineistonkeruumenetelmin (*kuten keräämällä tilastotietoa, tekemällä kysely ja haastattelemalla avaininformantteja*) ja useilta tahoilta (*kuten palvelua käyttävät tai saavat asiakkaat ja sen tuottamiseen osallistuvat työntekijät, valtionhallinnon tai kunnan johtavat viranomaiset ja poliittiset päätöksentekijät*), jotta kehittämistarpeet voidaan identifioida riittävällä tarkkuudella. Toisinaan taas voi riittää muuttaman avaininformantin haastatteleminen, siitä mitä ja miksi on tärkeää kehittää sekä miten kehittämistä on syytä pyrkiä tekemään.

Parhaimmillaan ammattikorkeakoulujen niin sosiaalialan kuin muidenkin alojen TKI-toiminta on Pelle Pelottoman rohkeudella optimaalisen ratkaisun avaimia salapoliisin lailla etsivien tutkivien kehittäjä-innovoijien työtä tavoitteenaan selvittää, ketkä, miten ja miksi voivat ratkoa TKI-hankkeiden toteuttamisessa kohdattavat haasteet, jotta hankkeissa voidaan ratkoa työelä-

mässä olevat kehittämishaasteet. Tämä tarkoittaa, että ammattikorkeakoulut kiinnittävät riittävästi huomiota, kuinka niiden TKI-toiminnan toteuttamisen organisoimisella edistetään sitä, että TKI-hankkeiden toteuttamiseen osallistuvien intressitahojen edustajat täydentävät toistensa osaamista, mikä mahdollistaa hankkeiden vaatimien riittävien kvarttikvalifikaatioiden hallitsemisen. Yksin mikään intressitaho voi tätä tuskin mahdollistaa, mutta yhdessä ne voivat yrittää tehdä sen ottamalla lähtökohdaksi, että yhdessä ne voivat ratkaista hankkeissa ratkaistaviksi osoittautuvat ongelmat ja keksiä lähes mitä tahansa – mutta ei mitä sattuu...

Kirjallisuus

- Ammattieettinen vala n.d. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry, Helsinki. Viitattu 9.9.2018 <https://www.talentia.fi/tyoelamainfo/ammattietiikka/ammattieettinen-vala/>.
- Ammattikorkeakoulujen rahoitusmalli 2017 alkaen. Viitattu 1.9.2018 https://minedu.fi/documents/1410845/4392480/amk_rahoytusmalli_2017.pdf/8ad904eb-323b-47e9-878f-1dcaac9bb3ec/amk_rahoytusmalli_2017.pdf.pdf.
- Ammattikorkeakoulujen maisterikoulutus osaamisen uudistajana ja kansallisena koulutusinnovaationa 2016. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n selvitys YAMK-tutkintojen rakenteellisesta kehittämisestä. Viitattu 5.9.2018 http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_ammattikorkeakoulujen-maisterikoulutus-osaamisen-uudistajana-ja-kansallisena-koulutusinnovaationa_koko-raportti.pdf?t=1526901027.
- Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 7.9.2018 <http://www.arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>.
- Ammattikorkeakoulujen sopimukset n.d. Viitattu 6.9.2018 <https://minedu.fi/ammattikorkeakoulut-sopimukset>
- Ammattikorkeakoululaki 932/2014. Finlex. Viitattu 3.9.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932>.
- Andersen, J. G. 2012. Welfare States and Welfare State Theory. Aalborg: Centre for Comparative Welfare. Studies, Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning, Aalborg Universitet. CCWS Working Paper. Viitattu 30.8.2018 http://vbn.aau.dk/files/72613349/80_2012_J_rgen_Goul_Andersen.pdf.
- Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet 2017. Viitattu 7.9.2018 http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_2017.pdf.
- Asetus tutkimuseettisestä neuvottelukunnasta 1347/1991. Finlex. Viitattu 3.9.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1991/19911347>.
- Ehdotus ammattikorkeakoulujen rahoitusmalliksi 2017 alkaen. 2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:18. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 6.9.2018 <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75159/tr18.pdf>.
- Engeström, Y. 1995. Kehittävä työntutkimus. Perusteita, tuloksia, haasteita. Helsinki: Painatuskeskus.

- Engeström, Y. 2004. Espansiivinen oppiminen ja yhteiskehittäminen työssä. Tampere: Vastapaino.
- Eräsaari, R. 1979. Yksilö sosiaalivaltiokansalaisena. Teoksessa Eräsaari, R. Käsi, kahva ja saateenvarjo. toim. J. Virkki. SoPhi. Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 3. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä, 83–93.
- EU yleinen tietosuoja-asetus 2018 (The EU general data protection regulation 2016/679 (GDPR)) Viitattu 3.9.2018 <http://www.privacy-regulation.eu/fi/>.
- Etiikan tila sosiaali- ja terveysalalla 2012. ETENE-julkaisuja 35. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE & Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Viitattu 31.8.2018 <https://etene.fi/documents/1429646/1559054/ETENE-julkaisuja+35+Etiikan+tila+sosiaali-+ja+terveysalalla.pdf/b02f3efc-c92b-456f-a97a-2a524ef3b2f9/ETENE-julkaisuja+35+Etiikan+tila+sosiaali-+ja+terveysalalla.pdf.pdf>.
- Halttunen-Sommardahl, R. n.d. Osallistavia menetelmiä ja rakenteita sosiaaliviraston työssä. Opas sosiaaliviraston työntekijöille. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Viitattu 1.9.2018 <http://hyrrat.metropolia.fi/wp-content/uploads/2014/10/Halttunen-Sommerdahl-R.-2008-Osallistavia-menetelmi%C3%A4-ja-rakenteita.pdf>.
- Hanhinen, T. 2010. Työelämäosaaminen. Kvalifikaatioiden luokitusjärjestelmän konstruointi. Acta Universitatis Tamperensis 1571. Tampereen yliopisto. Viitattu 14.8.2018 <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66674/978-951-44-8290-8.pdf?sequence=1>.
- Hankkeet ja säädösvalmistelu n.d.a. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki. Viitattu 2.9.2018 <https://stm.fi/hankkeet>.
- Hankkeet ja säädösvalmistelu n.d.b. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 1.9.2018 <https://minedu.fi/hankkeet>.
- Heiskanen, T. & Hiisijärvi, S. n.d. Toiminnalliset menetelmät. Viitattu 4.9.2018 <http://www.ela.fi/akatemia/toiminnalliset.php>.
- Helminen, J. 2014. Sosiaalialan työmenetelmien ja kehittämistoiminnan osaajat. Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan erikoistumiskoulutukset vahvistamassa ammatillista osaamista. Sosiaalialan ammattihenkilöiden foorumi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:8. Viitattu 6.9.2018 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3477-1>.
- Helne, T., Hirvilampi, T. & Laatu, M. 2012. Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla. Kelan tutkimusosasto, Helsinki. Viitattu 29.8.2018 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/34643/Sosiaalipolitiikka_rajallisella_maapallolla.pdf?sequence=4.
- Henkilötietolaki 523/1999. Finlex. Viitattu 3.9.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>.
- Hinkka, T., Juvonen, T., Kangas, S., Mustonen, T., Saurama, E., Tapola-Tuohikumpu, S. & Yliruka, L. (toim.) 2009. Praksis. Sosiaalityön käytännön opetus ja oppimisen tutkimus. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 21. Viitattu 1.9.2018 http://www.socca.fi/files/82/Praksis_sosiaalityon_kaytannon_opetus_oppimisen_tutkimus.pdf.
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). Viitattu 2.9.2018 http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.

- Innovaatioita, kehittämistoimintaa ja tutkimusta. Kaikki kirjaimet käyttöön ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnassa 2017. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n työryhmän selvitys tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa koskevasta rakenteellisesta kehittämisestä. Viitattu 6.9.2018 http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportti/2018/arene_innovaatioita-kehittamistoimintaa-ja-tutkimusta_23032017.pdf?t=1526901760.
- Jouttimäki, P., Kangas, S. & Saurama, E. 2011. Uudistuva ja voimaannuttava aikuissosiaalityö. Visio vahvasta aikuissosiaalityöstä -hankkeen loppuraportti. Viitattu 2.9.2018 http://www.socca.fi/files/1676/Uudistuva_ja_voimaannuttava_aikuissosiaalityo_-_Visio_vahvasta_aikuissosiaalityosta_-hankkeen_loppuraportti.pdf.
- Kansainvälinen yhteistyö n.d. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Helsinki. Viitattu 15.8.2018 <https://minedu.fi/kv>.
- Kansainväliset asiat n.d. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Viitattu 15.8.2018 <https://stm.fi/ministerio/kansainvaliset-asiat>.
- Kestävän kehityksen ja Agenda2030:n kansallisen toimeenpanon seurantaindikaattorit 2017. Viitattu 15.8.2018 <https://kestavakehitys.fi/documents/2167391/5709755/Indikaattorilistaus+23.11.2017/c710e589-861b-43c4-920a-269c5987763b/Indikaattorilistaus+23.11.2017.pdf>.
- Korkeakoulujen ja tiedelaitosten ohjaus, rahoitus ja sopimukset. Viitattu 1.9.2018 <https://minedu.fi/ohjaus-rahoitus-ja-sopimukset>.
- Koskiahho, B. 2008. Hyvinvointipalvelujen tavaratalossa. Tampere: Vastapaino.
- Koskiahho, B. 2014. Kumppanuuden sosiaalipolitiikkaa etsimässä. Setlementtijulkaisuja 32. Tallinna: United Press Global.
- Kröger, T. 2004. Sosiaalipalveluiden tutkimus ja sosiaalityö. Janus 12(2), 200–216. Viitattu 9.9.2018 <https://journal.fi/janus/article/view/50265/15162>
- Laaksonen, S-M., Matikainen, J. & Tikka, M. (toim.) 2013. Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Tampere: Vastapaino.
- Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977. Viitattu 3.9.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519>.
- Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015. Finlex. Viitattu 3.9.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817>.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Finlex. Viitattu 1.9.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>.
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 159/2007. Finlex. Viitattu 3.9.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070159>.
- Laki Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta 669/2008. Finlex. Viitattu 1.9.2018 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080669>.
- Lapin AMK:n tutkintosäntö 2017. Viitattu 5.9.2018 <https://julkiset.lapinamk.fi/DropOf-fLibrary/Lapin%20AMK%20tutkintos%C3%A4nt%C3%B6%202017.pdf>.
- Luoma, P. 2015. Metodikirjallisuutta ja linkkejä. TALT-projekti. Viitattu 10.9.2018 <http://www.oulu.fi/sosiologia/node/4457>.

- Näätänen, A.-M. & Londén, P. 2018. Sosiaalibarometri 2018. SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry. Viitattu 30.8.2018 https://www.soste.fi/media/vaikuta/soste_sosiaalibarometri_2018.pdf.
- Ohjeet ja aineistot n.d. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). Viitattu 3.9.2018 <http://www.tenk.fi/fi/tenkin-ohjeistot>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Lapin ammattikorkeakoulun välinen sopimus kaudelle 2017-2020. 20.12.2016. 2016a. Viitattu 6.9.2018 <https://minedu.fi/documents/1410845/3992611/Lapin+ammattikorkeakoulu+sopimus+2017-2020>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Laurea-ammattikorkeakoulun välinen sopimus kaudelle 2017-2020. 20.12.2016. 2016b. Viitattu 6.9.2018 <https://minedu.fi/documents/1410845/3992615/Laurea-ammattikorkeakoulu+sopimus+2017-2020>.
- Osallistavat arviointimenetelmät n.d. Viitattu 3.9.2018 <https://www.jelli.fi/jarjestotoiminta/arvioinnin-tyokaluja-ja-menetelmia/osallistavat-arviointimenetelmat/>.
- Palsanen, K. & Kääriäinen, A. 2016. Asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoiminnallisen työskentelyn merkitykset ja seuraukset. Teoksessa Satka, M., Julkunen, I., Kääriäinen, A., Poikela, R., Yliruka, L. & Muurinen, H. 2016. Käytäntötutkimuksen taito. Heikki Waris -instituutti ja Mathilda Wrede -institutet. Viitattu 9.8.2018 http://www.socca.fi/files/5598/Kaytantotutkimuksen_taito_julkaisu.pdf, 184–205.
- Pohjola, A. & Laitinen, M. 2010. Pohdintaa asiakkuuden punoksista. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus, 309–320.
- Raitakari, S., Roivainen, I. & Kröger, T. 2004. Sosiaalityön tutkimuksen moniäänisyys. Janus 12(2), 200–216. Viitattu 9.8.2018 <https://journal.fi/janus/article/view/50261/15159>.
- Rajavaara, M. 2009. Sosiaalipalveluista hyvinvointipalveluihin – käsitehistorian tarkastelua. Janus vol. 17 (4) 2009, 346–351.
- Raunio, K. 2010. Tutkimusmenetelmiä käsittelevää kirjallisuutta. Viitattu 10.8.2018 <https://docplayer.fi/1985690-Kyosti-raunio-tutkimusmenetelmia-kasittelevaa-kirjallisuutta.html>.
- Riel, M. 2018. Understanding Action Research. Viitattu 9.8.2018 <http://cadres.pepperdine.edu/ccar/define.html>.
- Rissanen, S. & Rajavaara, M. 2017. Hyvinvointipalveluiden tutkimus sosiaalityön erikoistumiskoulutuksessa. Teoksessa Tuulio-Henriksson, A.-M., Kalliomaa-Puha, L. & Rauhala, P.-L. Harkittu, tutkittu, avoin. Marketta Rajavaaran juhlakirja. Kelan tutkimus. Helsinki. Viitattu 9.8.2018 <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/178926/Harkittu%20tutkittu%20avoin.pdf?sequence=2>, 77–81.
- Rouhiainen-Valo, T., Rantanen, T., Hovi-Pulsa, R., & Tietäväinen, S. 2010. Kompetenssit sosionomien (AMK ja ylempi AMK) ydinosaamisen avajaajina. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) Sosionomin ammatti ja työ 2010–2025. Havaintoja ja päätelmiä sosionomien (AMK & ylempi AMK) profiilista Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A. Raportteja ja tutkimuksia 3/2010. Viitattu 4.9.2018 http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_3_2010.pdf, 9–36.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2015. Haastattelu - Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

- Saari, E. 2007. Mitä – pitääkö tutkijan olla myös käytännön toimija? Teoksessa Viinamäki, L. & Saari, E. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 121–151.
- Saari, E. 2009. Työttömien syrjäytymistä ehkäisevien hyvinvointi-interventioiden kontekstuaaliset edellytykset. Acta Universitatis Lapponiensis 164 & Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 46. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi. Viitattu 1.9.2018 <http://iwww.ulapland.fi/loader.aspx?id=58a8f56f-699d-4fda-89c1-ff27dc245e79>
- Saari, E. & Viinamäki, L. & Antikainen, J. 2014. Miten tuotamme luotettavaa kokemustietoa? Teoksessa Nieminen, A. & Vuorio, E. (toim.) Kokemustieto, hyvinvointi ja paikallisuus. Turun ammattikorkeakoulun Raportteja 177, 54–71. Viitattu 11.8.2018 <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522164353.pdf>.
- Saari, J. (toim.) 2017. Sosiaaliturvariippuvuus. Sosiaalipummit oleskeluyhteiskunnassa? Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy. Viitattu 9.9.2018 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0366-2>.
- Satka, M., Julkunen, I., Kääriäinen, A., Poikela, R., Yliruka, L. & Muurinen, H. 2016a. Käytäntötutkimuksen taito. Heikki Waris -instituutti ja Mathilda Wrede -institutet. Viitattu 3.9.2018 http://www.socca.fi/files/5598/Kaytantotutkimuksen_taito_julkaisu.pdf.
- Satka, M., Julkunen, I., Kääriäinen, A., Poikela, R., Yliruka, L. & Muurinen, H. 2016b. Johdanto – Käytäntötutkimus tietona ja taitona. Teoksessa Satka, M., Julkunen, I., Kääriäinen, A., Poikela, R., Yliruka, L. & Muurinen, H. 2016a. Käytäntötutkimuksen taito. Heikki Waris -instituutti ja Mathilda Wrede -institutet. Viitattu 3.9.2018 http://www.socca.fi/files/5598/Kaytantotutkimuksen_taito_julkaisu.pdf, 8–30.
- Simpura, J. & Melkas, J. 2013. Tilastot käyttöön. Helsinki: Gaudeamus.
- Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit 2016. Viitattu 31.8.2018 <https://www.innokyla.fi/documents/1167850/5e8f1ef1-7a5b-4dfb-a629-0ea09dbfe904>.
- Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto n.d. Viitattu 31.8.2018 <https://www.innokyla.fi/web/verkosto1167849>.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Finlex. Viitattu 3.9.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>.
- Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta 2011. ETENE-julkaisuja 32. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Viitattu 7.9.2018 <https://etene.fi/documents/1429646/1559058/ETENE-julkaisuja+32+Sosiaali-+ja+terveysalan+eettinen+perusta.pdf/13c517e8-6644-4fa5-8c5f-193cfdce9841/ETENE-julkaisuja+32+Sosiaali-+ja+terveysalan+eettinen+perusta.pdf.pdf>.
- Sosiaali- ja terveysministeriön vastualueet n.d. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Viitattu 7.9.2018 <https://stm.fi/vastualueet..>
- Sosionomi (ylempi AMK) -tutkintokompetenssit 2010. Sosiaalialan AMK-verkosto. Viitattu 31.8.2018 <https://www.innokyla.fi/documents/1167850/f6c096da-57ca-4dd0-91e4-e951f89e8265>.
- Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren. Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä 2017. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n työryhmän selvitys sosiaalialan tilanteesta ja kehityksestä. Viitattu 2.8.2018 http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf?t=1526901428.

- Suomen perustuslaki 731/1999. Finlex. Viitattu 3.9.2018 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.
- The 10 skills you need to thrive in the Fourth Industrial Revolution 2016. World Economic Forum. Viitattu 3.9.2018 <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-10-skills-you-need-to-thrive-in-the-fourth-industrial-revolution>.
- Tietosuoja n.d. Tietosuojavaltuutetun toimisto. Viitattu 16.9.2018 <https://tietosuoja.fi/tietosuoja>.
- Tilastokeskus 2018. Tilastotietokannat. Viitattu 10.9.2018 <http://www.stat.fi/tup/tilastotietokannat/index.html>.
- TKI-toiminta Laureassa - ratkaistaan yhdessä! n.d. Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 15.8.2018 <https://www.laurea.fi/tutkimus-kehitys-ja-innovaatiot/tki-toiminta-laureassa>.
- Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 1129/2014. Finlex. Viitattu 3.9.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141129>.
- Valtioneuvoston asetus hyvinvoinnin ja terveyden kärkihankkeille vuosina 2016—2018 myönnettävistä valtionavustuksista 583/2016. Finlex. Viitattu 3.9.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160583>.
- Valtioneuvoston asetus valtionavustuksista yleishyödyllisille yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen 1552/2016. Finlex. Viitattu 3.9.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161552..>
- Valtioneuvoston asetus sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 153/2016. Finlex. Viitattu 3.9.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160153>
- Valvira 2008. Viitattu 1.9.2018 <https://www.valvira.fi/valvira>.
- Valvira. Sosiaalihuolto. Viitattu 3.9.2018 <https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto>.
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Finlex. Viitattu 3.9.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>.
- Vartiainen, P. 2007. Monitahoarvioinnin periaatteet ja prosessit. Teoksessa Viinamäki, L. & Saari, E. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 152–172.
- Viinamäki, L. 2007. Triangulatiivisen tutkimusasetelman soveltamismahdollisuudet. Teoksessa Viinamäki, L. & Saari, E. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 173–197.
- Wohlfahrtspluralismus (Welfare Mix). Zentrum für zivilgesellschaftliche Entwicklung. Viitattu 3.9.2018 <https://www.zze-freiburg.de/themen/kompetenzfelder/sozialstaat-welfare-mix/>.
- Ylikännö, M., Hakala, A. & Kangas, O. 2018. Luottamus ja sosiaaliturva yhteiskunnallisen turvallisuuden takeena. Tackling Inequalities in Time of Austerity (TITA). Eriarvoisuuden torjuminen niukkuuden aikana. Policy Brief 4/2018. Viitattu 10.9.2018 <http://blogit.utu.fi/tita/luottamus-ja-sosiaaliturva-yhteiskunnallisen-turvallisuuden-takeena/>.
- Yhteiskehittäminen ja osallistaminen 2018. Innokylä. Viitattu 2.9.2018 <https://www.innokyla.fi/kehittaminen/etsi-ja-loyda/menetelma/yhteiskehittaminen-ja-osallistaminen> .
- Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto 2018. Viitattu 10.9.2018 <http://www.fsd.uta.fi/fi/>.

Yhteistyö rikastuttaa n.d. Viitattu 15.8.2018 <https://www.lapinamk.fi/fi/Yrityksille-ja-yhteisoiille/Tutkimus-ja-kehitys>.

Liite 1.

Sosiaalialan ammattihenkilön vala¹⁰

Vakuutan kunnian ja omantuntoni kautta, että ammatissani sitoudun ihmisyyden kunnioittamiseen.

Puolustan asiakkaani ihmisoikeuksia ja ihmisarvoa. Ammattitoimintani päämääränä on sosiaalisen toimintakyvyn, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ja hyvinvoinnin lisääminen.

Velvollisuutenani on noudattaa ammattitoiminnassani, mitä asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä asiakastietojen käsittelystä on säädetty.

Ylläpidän ja kehitän omaa ammattitaitoani. Ilmoitan ammattitoiminnassani havaitsemistani epäkohdista. Vaikutan rohkeasti sosiaalialan amatilliseen toimintaan työyhteisössäni ja yhteiskunnassa. Sitoudun ammattikuntani eettisiin periaatteisiin ja ammattitoimintaa koskeviin säännöksiin.

¹⁰ **Lähde:** Ammattieettinen vala n.d. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry, Helsinki. Viitattu 9.9.2018. <https://www.talentia.fi/tyoelamainfo/ammattietiikka/ammattieettinen-vala/>